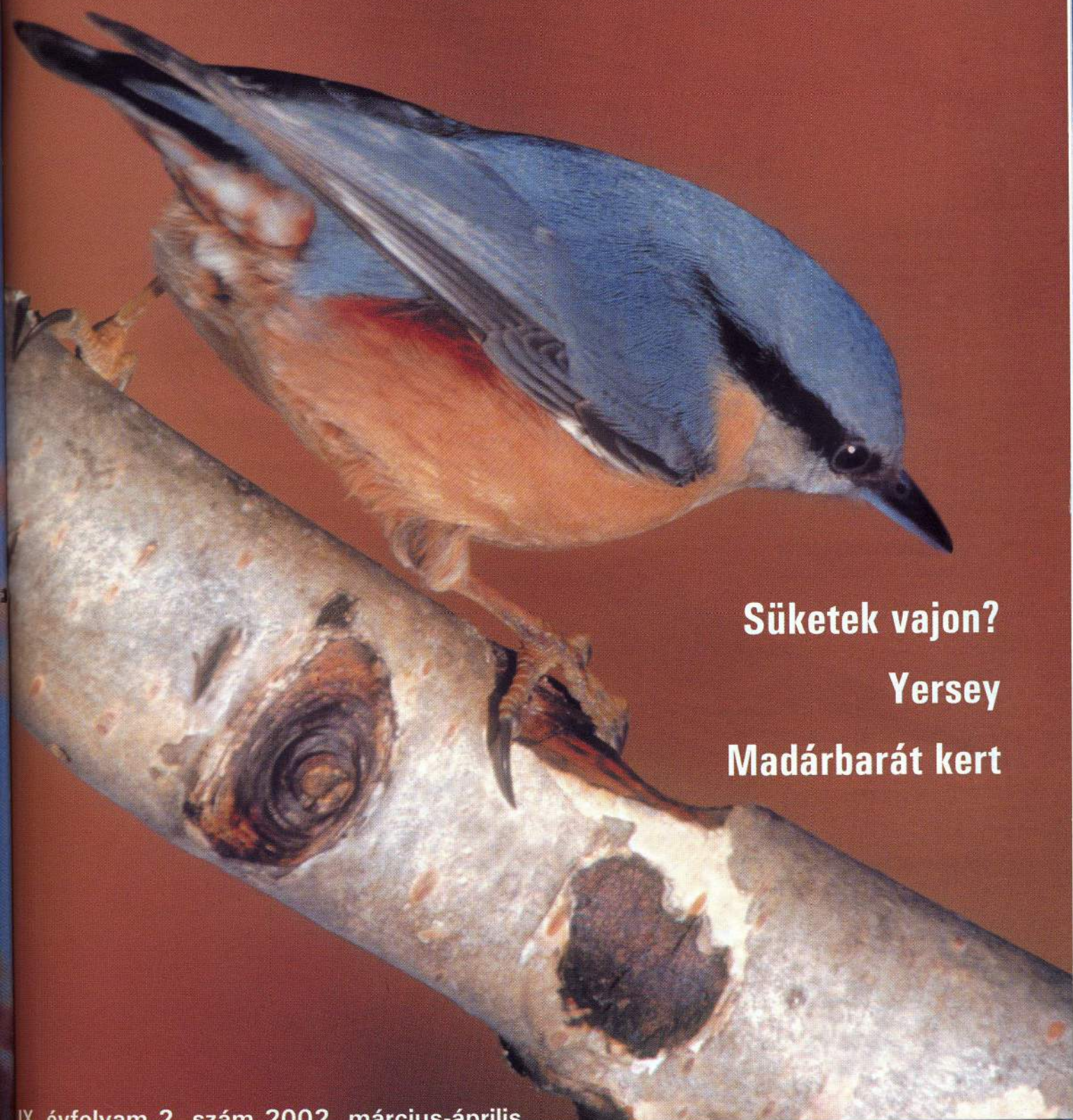

madár

TÁVLAT

Süketek vajon?
Yersey
Madárbarát kert

Madárhatározás:

Parlagi, erdei, réti, rozsdástorkú és havasi pityer: A pityerek határozása nem könnyű feladat. Egyforma tollazatuk mellett megnehezíti a dolgot, hogy általában már csak akkor vesszük észre őket, amikor felrebbennek előlünk a fűből. Ilyenkor vehetjük hasznát, ha ismerjük a hangjukat. A parlagi pityer áprilisban érkezik meg, és szeptemberben elvonul. Viszonylag gyakori költőfajunk, elsősorban síkvidéken találkozhatunk vele. Elég világos színezetű, az öreg madarak háttollai csak halványan mintáztottak, így könnyebben fölismerhető. A fiatal madár háta a többi pityerhez hasonlóan mintáztott, azonban hamar megjelennek az öregekre jellemző tollak. Melléről a csíkozás nem terjed le az oldalára. Nagyon jellegzetes a hívóhangja, megtevesztésig hasonlít a házi verébére. Az erdei pityer elég gyakori költőfajunk, sík-, domb-, hegyvidéki területeken egyaránt megtaláljuk. Szintén április és szeptember között tartózkodik itthon. Tollazata alapján elég nehéz elkülöníteni a réti pityertől. Szemöldöksávja erősebb, oldalán a csíkozás gyengébb, hátsó karma rövid, hajlott. Ezek a bélyegek azonban csak nagyon szerencsés esetben figyelhetők meg. Sokat segít, hogy a réti pityer nem költ nálunk, csak tavasszal és ősszel vonul át nagy számban. Legjobb azonban a hangjukra figyelni. A fölriasztott réti pityer emelkedés közben legtöbbször folyamatosan szól, 'pszi-pszi-pszi' hangot ad. Az erdei pityer azonban csak ritkán szól, nem folyamatosan. A rozsdástorkú pityer nászruhában már messziről virít. Télen és fiatal tollazatban azonban az előző kettőhöz hasonlít, azzal a különbséggel, hogy sokkal csíkozottabb. Mellén és oldalán erőteljes foltok sorakoznak, farcsíkja (melyet általában az összecukott szárny eltakar) pedig szintén feltűnően csíkozott. Hangja erőteljes 'psziz'. Tavasszal és ősszel, elsősorban alföldi területeken találkozhatunk vele. A havasi pityer nem túl gyakori tavaszi és őszi átvonuló, valamint kis számban át is teel. Leggyakrabban lecsapolt halastavak medrében, folyók, egyéb vízfolyások partján figyelhetjük meg. A gyakorlott szem számára az előző fajknál nagyobb termete tűnhet föl először. Hátmintázata az előző három fajnál gyengébb. Egyik legfontosabb jellegzetessége, hogy lába elég sötét színű.

Parlagi pityer

öreg

elmosódott hátmintázat
kevés csíkozás a mellen

fiatal
oldala nem sávozott

Erdei pityer

finom csíkozás a testoldalon
rövid görbe karom

Réti pityer

erőteljes foltozás a testoldalon
hosszú, ívelt karom

Rozsdástorkú pityer

fiatal/téli erőteljesen sávozott

öreg nászruhás,
rozsdás mell

Havasi pityer

elmosódott
hátmintázat
sötét láb.

K'ary
2012

Süketek vajon?

Vagy csak nem hallanak? – teszem fel néha magamban a kérdést, amikor a fővárosi utcákat

járva látom, hogy az emberek mennyire nem figyelnek fel a madárhangokra. Pedig lenne mire odafigyelni, lenne mit észrevenni, és ehhez nem kell feltétlenül a Margit-szigetre, a Gellért-hegyre vagy a Népligetbe látogatni. A City-ben, a betondzsungel kellős közepén is lehet hallani, meghallani őket.

Kora tavasszal vagy inkább már a tél vége felé, februárban, sok év óta üdvözlöm örömmel egy széncinege a Kálvin-tér platánjairól felhangzó kedves "nyitnikék"-jét. Kicsivel odébb, a Lónyay utca elején, szemben a Kálvin-téri áruházzal ugyancsak néhány platán áll, ágaikon rendszeresen tengelic dalol. Megállok, hallgatom, és közben figyelem az embereket. A többség rohan, mások sétálnak vagy a kirakatok előtt bámeszkodnak, de senki sem kapja föl a fejét, hogy a természet, autók lármáján is átható hangját meghallja, meghallgassa.

Sok egyéb hanggal együtt talán eljut a fülükhöz, de éppen úgy nem vesznek tudomást róla, mint a mellettük elrobogó 15-ös autóbusról.

Pedig milyen csodálatos, amikor a közelgő tavasz egyik első jeleként valamelyik alacsony bokorágon dudorászni kezd a fekete rigó. Halkan, mintha csak önmagával beszélne. "Hangol", hogy aztán néhány nappal később esténként már hangosan flótázzon valamelyik magas bérház kéménye sarkán, vagy a tetőkön sorakozó antennák egyikén. Alig látni, fekete alakja egybeolvad a gyorsan sötétedő égháttérrel, csak egymással ölelkező, flótázó strófái szállnak meszszire a tetők felett.

Lakásom Mátyás utcára néző ablakával szemben, egy a miénkhez hasonló nagy bérház tetején van egy antenna, amelyen egymást váltják a különböző madarak. A hajnal még csak bontogatja szárnyait az alvó város felett, amikor már a fekete rigó strófáira ébrednek. Sárgarigóim persze egyfajta szemtelen kihívásnak tekintik az ablakon beszűrődő hangokat és a még félhomályos szobában nyomban válaszolnak. Hol tökéletesen utánozzák a tv-antennán ülő madarat, máskor a sárgarigó "huncut-a bíró"-ját vagy az erdei cankó ugyancsak

magnóról tanult szép nászhangjait küldik vélt riválisuk felé.

Márciustól ugyanezen az antennán naponta énekel egy házi rozsdafarkú. Szép, kormos színű, igazi "kéményseprűmadár", szárnyain elmosódó fehér tükörrel. Kissé reszelős, de mégis oly kedves strófáival hirdeti mindenkinek, akit illet, hogy a Csarnok-tértől az Erkel, illetve Czucor utcáig terjedő területen a tetőket kizárólagos birodalmának tekinti.

Máskor zöldike trillázik, sőt "zsiroz" is ezen az antennán, de szinte naponta csörög ott a szarka és rendszeresen megszáll rajta egy hangos, károgó dalmányos varjú is. Kicsivel odébb, az Imre utcával szemben néhány fa áll, onnét tengelicek énekét hallom, de gyakran megszóal egy barátka is. Ez a fekete sapkás kismadár egyike legszebben daloló madarainknak, de soha nem látam még senkit, aki felfigyelt volna rá, és csupán egy röpke percre megállt, hallgatta volna. Pedig lakásom környéke csupán egy példa volt, az említett fajok és mások (például a májustól a magas épületek között sivítva nyilálló sarlósfecskék) sokfelé hallhatók a város belsejében.

Tapasztalataim szerint sajnos nem sokkal jobb a helyzet vidéken sem. Íróolvasó találkozók alkalmával néha madárhang vetélkedőt rendezünk általános iskolás gyerekekkel. Játsszom a legközségesebb, mindenütt hallható énekeket, nekik kellene rávágniuk, hogy mit hallanak éppen. De nem vágják, sőt még többszöri segítség után sem ismerik fel a mezei pacsirtát, az erdei pintyvet vagy a már említett fajok valamelyikét. Falusi gyerekek, az iskola nyitott ablakain át is egész sor madárhang érkezik a tantermekbe – úgy tűnik hiába.

Magam rajongok a madarénekekért, ez valószínűleg az egyik véglet, amiről írtam, az biztosan a másik. Új évet kezdünk, és madaraink, ki előbb, ki később, újra dalra fakadnak. Januártól már füttyögetnek, trilláznak a csuszkák, mind hangosabbak a széncinegék, flótázni kezdenek a fekete rigók és odakint, túl a városom, a nagy legelő felett, Zsuzsánna-nap környékén énekelni kezdenek a mezei pacsirták. Milyen nagyszerű lenne, ha a mai, a természettől egyre inkább elszakadó világunkban minél többen meg is hallanák őket.

Schmidt Egon

Tartalom:

- 2 **Látogatás a Yersey ZOO-ban**
Halpern Bálint – Péchy Tamás
- 4 **Urbanizálódott madarak?**
Schmidt Egon
- 6 **A hegyi fehérlepke hazai helyzetéről**
Bálint Zsolt – Ilonczai Zoltán
- 8 **Csicsó!** Kis Éva
- 9 **"Ölyvek országútja"**
Géczy István
- Hiedelmek és népszokások a daruval kapcsolatban**
Lovászi Péter
- 10 **Fanyúvók a Sas-hegyen**
Tamás Ágnes
- 11 **Megtelt!**
Balázs István
- Hivatlan albérlők**
Juhász Dósa János
- 12 **Madármegfigyelés a Csikér mentén**
Sihelnik József
- Táboroztunk**
Novák Julianna és Komjáthy Júlia
- 13 **Vörösfejű gébics Budapesten**
Novák Gábor Endre
- 14 **MADÁRBARÁT KERT**
Drexler Szilárd
- 16 **Csipogó**
- 18 **A dombóvári madárvárta története**
Nagy Sándor
- 19 **BirdLife hírek**
A címlapon csuszka, Szabó László felvétele.

Főszerkesztő:
Péchy Tamás
Kiadja:
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)
<http://www.mme.hu>
Telefon: 1/275-6247
Fax: 1/275-6267
Szerkesztőség:
2345 Apaj, Platán sor 1.
E-mail: madartav@elender.hu
A lap elektronikus változata:
<http://www.madartavlat.hu>
ISSN 1217-7156

Látogatás a Jersey ZOO-ban

Halpern Bálint – Péchy Tamás

Jersey szigetén található Jersey Zoo-t Gerald Durrel alapította 1959-ben, a végveszélybe került állatfajok fogságban történő tenyésztésére. Jersey szigete – Guernsey, Sark, Herm és Alderney mellett – a La-Manche csatornán található Csatorna-szigetek része. Földrajzilag ugyan a Franciaországhoz tartozó Normandia és Bretagne közötti St-Malói-öbölben helyezkedik el, de történelmi okokból kifolyólag, részleges autonómiája mellett, Nagy-Britannia része.

Éghajlata jellemzően kiegyenlített, óceáni. Látványos árapály-mozgások jellemzik a sziget környéki vizeket. Akár 12 méteres különbség is lehet a dagály- és apálycsúcs között. A környéken a jelenséget kihasználva számos közép-

Elizabeth kastély

Kikötő

kori erődítményt, kastélyt építettek a partközeli zátonyokra és kisebb szigetekre, melyek csak apálykor közelíthetők meg száraz lábbal. Az apálykor előbukkanó homokos fövényeknek és éghajlati adottságainak köszönhetően a szigetek kedvelt célpontnak számítanak a pihenni vágyó britek között. Hétfévente a körülből 40 000 helyi lakosra akár 80 000 autós turista is juthat, melynek köszönhetően ilyenkor a sziget útjain szinte összefüggő a kocsisor.

A sziget felszíni természeti értékei napjainkra igencsak megfoghatatlanok, köszönhetően az intenzív mezőgazdasági tevékenységnek. Jellemzően a

sziget egyik szimbóluma a speciálisan itt kitenyésztett Jersey-marha, mely barna színén kívül nagy szemeiről és hosszú szempilláiról ismerszik meg. Érdekes volt látni, hogy az ápolt parkok és pázsitok iránti igényt anyatejjel magukba szívó britek számára, a helyi természetvédelem táblák kihelyezésével, mintegy szabadkozva kénytelen elmagyarázni, hogy a fű nem hanyagság következtében nincs lenyírva 0,5 cm hosszúra, hanem ez szándékos természetvédelmi megfontolás. Ezen a szigeten valóban felüdülést jelent az állatok látványára vágyó idelátogatóknak a Jersey Zoo megtekintése.

A Jersey Zoo megalakulásakor, eltérően az akkori nagy állatkertektől, a veszélyeztetett állatfajok tartására és tenyésztésére szakosodott, eltekintve az állatkertekre "kötelezően" jellemző fajok tartásától. Maga az állatkert a sziget belsejében, egy kastély parkjában található. A már említett módon rendezett parkban elsőtörtan elhelyezkedő kifutók kialakításakor elsősorban az állatok igényeit tartották szem előtt. Ezzel akkoriban meghatározták egyfajta fejlődési irányt, melyet napjainkra az állatkertek nagy része követni látszik. Az állatkert első látványos sikereit a rózsás galamb, a mauritius-i vércse és a St. Lucia amazon tenyésztésével érte el.

Az 1963-ban alapított és azóta az állatkertet és az azon kívüli tevékenység koordináló Durrell Wildlife Conservation Trust (korábban Durrell Preservation Trust) számos veszélyeztetett hullő- és kétlélőfaj zárttéri szaporításában ért el jó eredményeket. Továbbá számos faj esetében megkezdtek a szaporulat fokozatos visszatelepítését az eredeti élőhelyekre. Mivel a rákosi vipera magyarországi állományainak megővését célzó programunk részét képezi egy tenyésztés-visszatelepítés alprogram, ezért döntöttünk úgy, hogy LIFE-Nature pályázatunk elkészítéséhez szükség van a helyszínen megismerkedni angol kollégák eredményeivel és megvitatni velük jövőbeni elképzeléseinket.

Vendéglátónk, Richard Gibson – aki a Hullő és Kétlélő Osztály vezetője – részletesen ismertette állatkertükben

Természetvédelem !

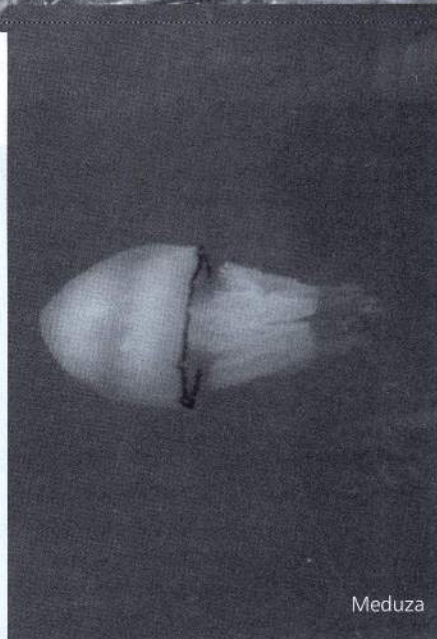
folyó tenyésztési programokat. Az 1976-ban megnyitott tenyészközpontjukban (Gaherty Reptile Breeding Centre) a Mauritius-hoz közeli Round Island-ról, Madagaszkárról és Karib szigetekről származó endemikus hüllőket tenyésztettek sikerrel. A round island gekkó és Round Island szkink tenyésztési programja olyan sikeres volt, hogy a szaporulat révén mára már a visszatelepítés megoldandó problémái foglalkoztatják a kutatókat. A Round Island boa – mely a világ legritkább kígyójaként van számon tartva – sikerrel szaporodott intézetükben. A Madagaszkáron előforduló 4

szárazföldi teknősfajból (Geochelone sp.) a csillagos teknőst és vöröslábú teknőst sikerrel szaporították. Ezen erőfeszítés eredményeként napjainkra több, mint 300 fiatal Vöröslábú teknőst sikerült felnevelni. A Jamaikai boa sikeres szaporítása az intézetet arra ösztönözte, hogy - a nemzetközi tenyésztési program kidolgozása mellett - megkezdték a faj visszatelepítésének előkészületeit is. A kétélűek közül már vannak visszatelepítési tapasztalatok is, mivel több, mint 200 – a tenyésztési központban nevelt – ritka Mallorca-i béka eredeti élőhelyre történő kibocsátására került sor az elmúlt évben. Az állatkert nagy hangsúlyt fektet a hazai fajok védelmére is, így megfigyelhettük a Nagy-Britanniában ritka zöld gyík fali gyík és fürge gyík bemutatására és szaporítására épített modern kifutókat. Érdekes és tanulságos volt látni a nálunk és Európa számos országában védettségük mellett viszonylag közönségesnek számító fajok nemzeti szintű (Nagy-Britannia) megőrzésére tett erőfeszítések mértékét.

Miután ismertettük elképzeléseinket a rákosi vípera megvédésével kapcsolatban, lehetőségünk nyílt tervezett Life-program részletes megvitatására. Sok ötlet hangzott el, valamint nagyon sok – gyakorlati tapasztalatból merítkező – tanácsot kaptunk. Összességében angol kollégánk is támogatta elképzeléseinket és a részletek meg-

Alotrai lemur

Meduza

Karib-szigeti varánusz

A szerzők felvételei

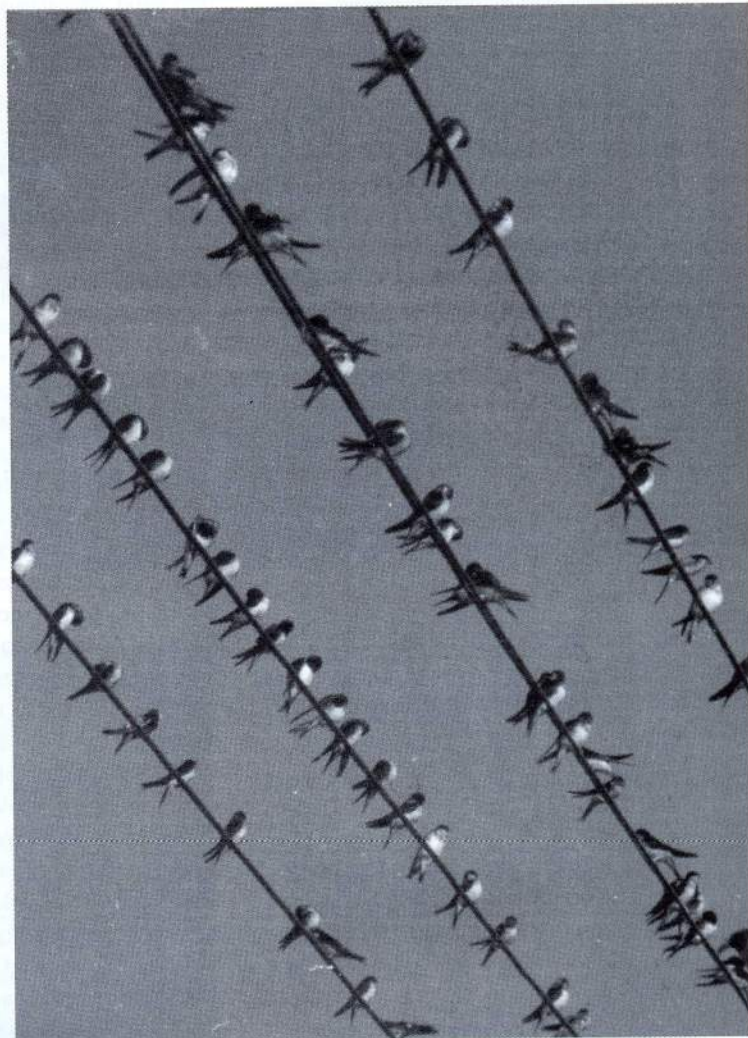
ismerése után sem voltak lényeges ellentétek a vélemények terén. Egyet értettünk abban is, hogy mely populációméretek esetén mikor és milyen mértékű beavatkozás elengedhetetlen. A későbbiekben szóba került a Jersey Zoo esetleges részvétele a programban, mely elől egyik fél sem zárkózott el. Mivel infrastrukturális téren nem szembesültünk olyan megoldással, amely ne lenne Magyarországon megvalósítható, megállapítottuk, hogy a kooperáció leghasznosabb területe az elképzelések és esetleges eredmények rendszeres megvitatása, mely – interneten keresztül – könnyen és gyorsan kivitelezhető.

Összességében nagyon hasznosnak bizonyult látogatásunk. A pályázat készítése során felhasználtuk az ott nyert tapasztalatokat. Útunkat támogatta KAC "g"-keret.

Urbanizálódott madarak?

Schmidt Egon

Néha felteszem magamnak a kérdést, melyik madárfaj vagy egyed tekinthető urbanizáltnak? Hol van a határ a természetes, és az ember alkotta mesterséges élőhelyek között? Lehet-e egyáltalán éles határt vonni közöttük? A Margitszigeten vagy a Népligetben csattogó fülemüle, éneklő barátka, bár kétségkívül a városhatáron belül fészkelnek, a revír, amit birtokolnak, tulajdonképpen semmibe sem különbözik egy ligetes erdei élőhelytől. Legfeljebb annyi a különbség, hogy a Népligetben sokkal több ember jár, az erdőben viszont szarvasok és vad-disznók sétálnak át a barátkákat, fülemüléket, vörösbegyeket revírjein. A madár szemében, ebben az esetben valószínűleg semmi különbség sincs ember és vaddisznó között. Közömbösek számára, kivéve ha fészküket, tojásaikat, fiókáikat háborgatják. Ez az ember esetében bármely fajnál előfordulhat, a vaddisznó csak a talajon fészkelőket károsíthatja. Ott azonban, például a császármadár állományában, akár komoly károkat is okozhat.

említett széncinegék. Leszoktak arról, hogy ősszel elvonuljanak, a legkeményebb télen is itthon maradnak. Nagy szerecsényjűkre, mert így nem kerülnek az olasz ínycencek asztalára. A város klímája télen mindig enyhébb néhány fokkal, mint a környező területeké, a magas épületek védelmet nyújtanak a hideg északi szél ellen, az ültetett örökzöldek bűvő- és alvóhelyet kínálnak, a sok elszórt hulladék és a tudatos etetés biztosítja, hogy a hideg, havas napokon se kelljen éhezniük. Vajon egy ilyen fekete rigó, legalább részben urbanizálódott-nak tekinthető?

Aztán ott vannak az igazi városiak, a sarlósfecske, a házi veréb, a balkáni gerle és a házak között fészkelő házi rozsdafarkú. Magyarországon csak az épületek belsejében, elsősorban a falusi templomtornyokban költ a gyöngybagoly, városban és falun egyaránt az épületekhez kötöttek az eredetileg sziklákön fészkelő füst- és molnárfecskék. Előbbi istállók gerendáin, tornácok belső szögletében adott esetben, ha az ablakot állandóan nyitva tartják, a szobában vagy konyhában építi sárfészket, a molnárfecskék az ereszaljához, az épületek külső szögleteihez ragaszkodnak.

Az említett fajok közül – és ez talán megfontolásra érdemes különbség – egyesek az urbanizált környezeten belül, mások, legalábbis részben, azon kívül keresik táplálékukat.

Létezik vajon részlegesen urbanizálódott madár? Például a kiskertben élő széncinege, amelyik ember készítette mesterséges odúban, a kertkapun lévő postaládában vagy az épület egy alkalmas üregében neveli fiókáit, egész életét ott és a szomszédos kertekben tölti és télen az udvaron felállított vagy az ablakpárkányon elhelyezett etetőn táplálkozik. De ugyanezt elmondhatjuk a városi fekete rigóról is. Az a környezet, ahol élnek, fészkelnek, az udvarok és kertek, a városi terek és utcák legfeljebb nagyon távolról, apró részleteikben hasonlítanak eredeti élőhelyükre, az erdőre. Fészkeiket gyakran az épületek zugaiban, az ablakban álló muskátli láda sarkában építik, és télen éppen úgy elvárják az etetést, mint az előbb

Lakásom ablakából arra a szomszéd épület tetején lévő Tv antennára nézek, amelyen minden évben egy házi rozsdafarkú hím énekel. Néha a párját is látom a tetőkön vadászgatni. Ez a pár valahol odafent, talán valamelyik tűzfal hiányzó téglája jelentette üregben fészkel, a tetőkön vadászik pókokra, repülő vagy a tűzfalnak csapódott rovarokra, az ereszcsonyában iszik, ugyanott néhányszor fürödni is láttam. – Soha nem figyeltem meg viszont az utcán vagy a közeli Csarnoktéren, pedig ez a terület is birtokolt revírjéhez tartozik. Amíg a költés, a fiókanevelés tart, a tetőkön él. Az már más kérdés, hogy a már repülő fiatalokat elvezeti, nagy valószínűséggel a Duna másik oldalán lévő Gellért-hegy szikláira. Ott mindenestre évente látom a pettyes, azévi fiatalokat.

Nem véletlen a rozsdafarkú házi elnevezése, de ez a jelző még fokozottabban érvényes a házi verébre. Ezt a madarat, amely mára, éppen az ember jóvoltából az egész világon elterjedt, és mindenütt a települések lakója, teljes joggal urbanizáltnak tekinthetjük. A városi házi verégek egész évben helyben maradnak, ott fészkelnek, táplálkoznak, soha nem hagyják el az urbanizált környezetet, a település határait. A falun élők helyzete egy kicsit más. Hasonló életmódot folytatnak, de azért aratás után rendszeresen kijárnak a közeli tarlókra, látogatják az erő napraforgótáblákat is. Persze a faluban mások a dimenziók, mások a lehetőségek, mint a nagyvárosban. A Budapest belterületén fészkelő házi verégeknek például kilométereket kellene repülniük, hogy tarlókat találjanak. Inkább maradnak. Az utcákon, tereken, a padok körül annyi morzsát, eldobált hulladékot találnak, hogy bőségesen megélnek belőle.

Asarlósfecske igazi városi madárrá lett, legalábbis ami a költést illeti. Az épületek zugaiban, tetőrészekben neveli fiókáit, de táplálékért, ellentétben a korábban említett városi rozsdafarkúval, messzire eljár. Ugyanígy a városokban és falvakban fészkelő fecskék is. Részben a települések felett kapkodják a rovarokat, de rendszeresen vadásznak a környéken is. A molnárfecskék többnyire magasan, a füstű fecskék gyakran a hullámzó rétek vagy a mezőkön átvezető dűlőutak felett suhanva. Vajon egy város magas légtérét még az urbanizált környezethez számíthatjuk?

A gyöngybagoly a templomtornyokból rendszeresen kijár a környező földekre. Ezt bizonyítják a köpeteiben néha 60-80 %-ban előforduló mezei pocok maradványok. Egyes példányok ugyan előszeretettel zsákmányolnak a településhez tartozó szérűskertben, istállók, szalmakazlak környékén is, ezek köpeteiben mindig sok, néha domináns lehet a házi egér.

Mindezt egy felvetődő kérdés kapcsán vetettem papírra. Örülnék, ha olvasóink egyfajta vitaindítónak tekintenék és hozzászólnának lapunk hasábjain. A madarak sajnos nem tudják elmondani, urbanizáltak érzik magukat vagy sem. Beszéljük meg mi – helyettük is.

Urbanizálódó kis lile?

Az elmúlt év áprilisában mikor siettem az iskolába, s befordultam a Sporttér utcába - mely Balmazújváros külterületén található - egy kis lilét pillantottam meg, amelyik az út melletti 3-4 méter széles pocsolyákban futkározott. Megálltam, s majd egy óráig figyeltem. Utólag tudtam meg, hogy minden évben előfordul 1-2 kis lile azon a területen. Valószínű, hogy költése is lehetséges. Nagyon örültem, hogy ilyen szokatlan helyen is megfigyelhettem a kis lilét. Ezek után különös figyelmet fogok fordítani erre a területre és mindent megteszek, hogy kiderítsem, tényleg urbanizálódik-e ez a madár?

Tar József 11. o. tanuló

A hegyi fehérlepke hazai helyzetéről

Bálint Zsolt – Ilonczai Zoltán

Hazánk faunájában kevés hegyvidéki fajt találunk. Azok közül is legtöbb a környező Kárpátokban egyáltalán nem számít ritkaságnak, sőt nem egy közülük mondhatni közönséges (amit bizony senki sem vesz jó néven, ha ilyesféle jelzővel illetik). Nappali lepkefaunánkban nincs is igazán hegyvidéki faj. A nálunk honos két szerecsenlepke faj mind Szlovákiában, mind pedig Erdélyben igen gyakori lepke a hegyi kaszálókon. Az egyikük, a kerekfoltú szerecsenlepke az utóbbi években határozott terjeszkedést mutat hazánkban. Régen még ritkaságszámba ment és csak a Zempléni-hegységben, a Torna-karszton fordult elő és a Vértesben tenyésztett egy kis populációja. Ez utóbbi jelezte, hogy régebben sokkal elterjedtebb volt. Most az elvesztett életteret indult visszafoglalni, mert ma már nemcsak hogy az egész északkeleti hegyvidéken és a környező tájakon gyakori, hanem a Dunántúlról is számos "új" helyről kimutattuk. A közönséges szerecsenlepke számít nálunk "leginkább hegyvidékinek", csak a nyugati és az északkeleti határsávban tenyészik. És bár a fehércsíkos szerecsenlepke a környező Kárpátokban és az Alpokban az egyik legmagasabb egyedszámot elérő faj, ökológiai igényeinek még a "leghegyvidékibb" helyeink sem felelnek meg. Közel ötven éve három példányát is gyűjtötték a Zempléni-hegységben. Azóta ott nem látta senki, pedig a hetvenes-nyolcvanas években igencsak intenzív lepkészeti kutatómunka folyt arrafelé. Állítólag megvan a Kőszeg melletti Istállóskövön, de ennek az előfordulásnak sincs friss adata.

Egyetlen igazi hegyvidéki fajunk van talán, ami elterjedésében is tükrözi montán jellegét: a hegyi fehérlepke. Előfordulását a Bükk-hegység szurdok- és sziklaerdeiből és a szomszédos Mátra legmagasabb Kékes-Galya vonulatáról jelezték lepkészeink. Vannak megbízható adataink (állítólag előfordul a Torna-karszton és a Zempléni-hegységben is, de a példányokat soha nem láttuk). Ez a populáció a Közép-szlovákiaiakkal azonos és jelentős mértékben eltér az igazi, a Kárpátok külső és magasabb karéjában tenyésző egynemzedékes *P. bryoniae* bryoniae-től. A hazai alfaj, a világos hegyi fehérlepke, ahogy a magyar háromtagú név is jelzi: sokkal világosabb a törzsalaknál. Ez a karakter

megmarad mindkét nemzedék esetében – mert a mi hegyi fehérlepkénk kétnemzedékes. Habár az első nemzedék nőtényei sötétek, össze nem keverhetők a kárpáti egynemzedékes alakokkal.

A mi hegyi fehérlepkénkkel dr. Varga Zoltán foglalkozott részletesebben és megállapította, hogy a bükki populációk nagy része keverék jellegű, ami minden valószínűség szerint a repce fehérlepkével való hibridizálódás következménye. A következőket írja a Vörös Könyvben: "maradványjellegű populációi ... a genetikailag igen közel rokon repce fehérlepke introgressziója révén egyre inkább hibrid-populációkká alakulnak.

ciók egyedszámukat tekintve a csúcspont május végén és július közepén érték el. A hatvanas-hetvenes évekből ezekről a helyekről nincsenek anyagok, így az állományok alakulását – pontosabban genetikai degradálódását nem tudjuk követni. Az adatok alapján viszont 1998, 1999 és 2000 esztendőkből ellátogatunk minden potenciális helyre és szomorúan meg kellett állapítanunk: a hegyi fehérlepke eltűnt. Erőfeszítésünk, hogy még genetikailag viszonylag ép populációt találjunk és mindent megtegyünk annak megőrzésért, kudarcba fulladt.

A genetikailag tiszta állományú hegyi fehérlepke populációk bükki eltűnésével

Holdviolet szurdokerdő, a hegyi fehérleke élőhelye

Fotó és grafika: Ilonczai Zoltán

A széles nyiladékok, sílesiklopályák, feltáró utak gyorsítják ezt a folyamatot, mivel megszüntetik az erdőlakó hegyi fehérlepke élőhelyeinek zárt egytagúságát." Ezért is, a Bükki Nemzeti Parkban kiemelt szereppel bírt a hegyi fehérlepke még genetikailag ép populációinak felmérése és olyan program kidolgozása, ami elősegíti megőrzésüket.

A Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményeinek alapján feltérképeztük a hegyi fehérlepke egykori bükki kolóniáit és fenológiáját. Megállapítottuk, hogy az ötvenes években a hegység bizonyos szurdokvölgyeiben még egyseges állományok tenyésztek, a populá-

kapcsolatban a következő észrevételeket, megjegyzéseket és kérdéseket fogalmaztuk meg, amelyek kijelölik további vizsgálódásaink menetét.

Azt tapasztaltuk, hogy a repce fehérlepke számára nem jelent leküzdhetetlen akadályt egy teljesen zárt, sötét hegyvidéki bükkös. A lepkék gond nélkül repülnek át a zárt lombkoronájú bükkösöket, és egyáltalán nem szorítóznak az ösvények kínálta napos foltok "ugródeszkáira" vagy a széles erdei feltárókat adta folyosókra. Így valószínű, hogy a hibridizálódás megindulásában a legújabbkori emberi tevékenység (sílesiklopályák és erdészeti feltáróutak meg-

nyitása) okozta környezeti változások csekély szerepet játszottak. Ezt megerősíti annak ismerete, hogy az anyagok alapján "legtisztábbnak" tűnő állományok környékén az ötvenes évek óta bizonyíthatóan jelentős erdészeti munka nem folyt. Ezek a helyek azóta is viszonylag háborítatlanok. Ezekből arra kell következtetnünk, hogy a hibridizációs folyamat már hamarabb megkezdődött.

A repce fehérlepke inváziója már régóta megkezdődhetett. Régi lepkészeti adatok bizonyítják, hogy a repce fehérlepke a konyhakertek mindig is potenciális kártevői közé tartozott. A háromnemzedékes ökotípus a Kárpát-medencében remekül alkalmazkodott az ember által egyre jobban átforgalmazott környezethez, bizonyos években populációi olyan egyedszámot értek el, hogy a magyar nép özöndéknek nevezte. Szinte bizonyos, hogy a hagyományos legeltető gazdálkodás során a bükk erdők sokkal jobban átjárhatóak voltak a repce fehérlepke számára, mint manapság. A kondák és gulyák által kitaposott ösvények, a nagy kiterjedésű legelők, legelőerdők és az intenzív erdőhasználat (óriási tarvágások) jelentős mértékben csökkenthette azoknak a populációknak az elszigeteltségét, amelyek az ötvenes években még a hegyi fehérlepke jelegzetességeit mutatták.

Nem megnyugtató a hegyi fehérlepke és a repce fehérlepke faji szinten való elkülönítése, pontosabban annak magyarázata, miként öröklődnek tovább a hegyi fehérlepke faji jellegzetességei. A szülők génjeiben található kódok útján vagy inkább környezeti hatások idézte változások révén? Különösen érdekes kérdés ez a mi kétnemzedékes hegyi fehérlepke populációink esetében, ahol a sötét tavaszi nemzedék egyfajta "sárgaságot" mutató nyári nemzedéket produkál. Hazánkban nem folytak ez irányban kísérletek, bükk viszonylatban

pedig már nem is fogjuk megtudni a választ. Csak azzal a ténnyel szembesültünk, hogy egy számunkra fontos lepkével megint szegényebbek lettünk.

A fentieket nem vészharangkongatásként írtuk, és nem is keseregünk. Sokkal inkább valami másra szeretnénk ráirányítani a figyelmet. Mert bár legyen a hegyi fehérlepke eltűnésének oka a populációk genetikai leromlása (hibridizálás) vagy a környezeti viszonyok számunkra ismeretlen megváltozása, a jelenség jelzi: a természetvédelem nem gondolkodhat statikusan. Fajok tűnnek el, de ezzel egy időben újabbak telepednek meg. Ami most még közönséges, lehet, hogy néhány évtized múlva ritkaság lesz. Ezért, a természetet szerető ember aktivitása nem korlátozódhat kizárólagosan a hely "konzerválására". Aktívan részt kell vennie az ottani természetes közösségek életének alapos megismerésében, adatok gyűjtésében. Ezek birtokában talán képes lesz olyan fajoknak is menedéket nyújtani, amelyek valóban a kipusztulás szélén állnak és átgondolt beavatkozás nélkül esélyük sincs a megmaradásra. Mert mit tudunk volna tenni a hegyi fehérlepke érdekében, ha még megtaláljuk? Féltő, hogy csupán annyit, hogy nem most, hanem tíz év múlva jelezzük a faj eltűnését a bükk szurdokokból.

Természetvédelmi és ornitológiai tábor

Helyszín: Dombóvár-Tüske, Horgásztavak (Madárvárta)

Időpont: június 22-június 28-ig (7 nap)

Elhelyezés: faházban, ill. saját sátorban

Ellátás: napi 4 étkezés

Program: madárgyűrűzés, távcsöves madármegfigyelés, diavetítés, madárismeret (Madarak napja-2), Szigetredő, Gólyavár, Kapos-völgye (Helyi értékek napja-1), Sikondai-parkerdő (Az erdő napja-1), Gemenc-Dél-Duna ártere (A kirándulás napja-1), Természetvédelmi terepi vetélkedő napja-1)

Költség: 10000 Ft (ellátás, szállás, buszköltség)

Madárgyűrűző és természetvédelmi tábor

Helyszín: Dombóvár-Tüske, Horgásztavak (Madárvárta)

Időpont: június 29-július 5-ig (7 nap)

Elhelyezés: faházban, ill. saját sátorban

Ellátás: napi 4 étkezés

Program: madárbefogás, madárgyűrűzés (300 m hálóállással- nádas, fűzes, bodzás élőhelyeken), vízi madármegfigyelés a szilfási és kurkulai halastavakon, fehér gólya állományfelmérés, gyöngybagoly költőládák ellenőrzése, denevérvédelem - diavetítés, hálózás, műfészkek készítése, bagolyköpet-gyűjtés és határozás.

Költség: 10000 Ft/fő (ellátás, szállás, buszköltség)

Vonuláskutató és madárgyűrűző tábor

Helyszín: Dombóvár-Tüske, Horgásztavak (Madárvárta)

Időpont: augusztus 18 - augusztus 23 (6 nap)

Elhelyezés: faházban, ill. saját sátorban

Ellátás: napi 4 étkezés

Program: faunisztikai megfigyelés különböző élőhelyeken, közben odútelepek ellenőrzése, nyolc hálóálláson (kb. 350 m hálósávval madárbefogás) és gyűrűzés, diavetítés, fakultatív programként faunisztikai megfigyelés a rétszilasi, vagy pacsmagi tavaknál.

Költség: 8000 Ft/fő (ellátás, szállás)

Érdeklődni: Nagy Sándor, 7200 Dombóvár, Dombó P. u. 42/a

Telefon: 74/460-801 este, 74/565-393

Ifjú madarászok (7-20 év), szakkörösök, baráti csoportok, családok jelentkezését várjuk.

Csicsó!

Kis Éva

Az év madara akció kapcsán fölelevenedtek a régi emlékeim és úgy gondoltam ezeket megosztom az olvasókkal is.

Még 2000. júliusában történt egy délutánon, amikor iszonyatos szelek söpörtek, s habár a Nap rendületlenül tűzött, a szél lehűtötte a levegőt. Éppen fürdőt akartam venni, mikor egyik barátom berontott a házba a nevemet kiabálva.

Magamra rántottam az éppen kezem ügyében lévő ruhát és kimentem Szilvihez, aki levegő után kapkodva újságolta, hogy

A szerző rajza

lenn a kapunál ott kuporog egy kismadár. Ész nélkül elkezdtem rohanni a partra. És akkor megláttam a kapu előtt gubbasztó kis sárgarigót. Odamentem hozzá! Ő csak nézett rám, a szél pedig egyre viharosabban fújt. Megfogtam a kis tollas csemetét és fölvittem a tanyához.

Közben előkerült Kati, Nelli és Szilvi is. Csak később vettem észre, hogy vérzik a madár háta. A kis csapatot felosztottuk: az egyik bogyót és más

táplálékot gyűjtött, a másik ládát hozott, a harmadik fertőtlenítőszerrel, a negyedik fogta a rigót. Mikor mindent összeszedtünk, beindult gépezet: először lefertőtlenítettük a sebet, majd kamillateával mosogattuk a sérült szemét és talán a legnehezebb feladat még hátravolt. Hogyan etessük meg?

Elő egy csipeszt meg gumikesztyűt.

A nagy birkózások közepette egyik percről a másikra pattant ki fejünkől a kis jövevény neve. – Csicsó, ne csináld már, muszáj megenned! – Hányszor és hányszor elhangzott ez a mondat pár nap alatt. De nem hiába. Csicsó eleinte csak gubbasztott a fűvel bélelt ládikójában. Aztán ahogy erősödött, kezdett túl eleven lenni. Bár az egyik szárnyát még húzta, a

láda lyukaiba kapaszkodva feltornázta magát a résig, ahol kidugta a fejét. Reggelente arra ébredtünk, hogy a családjával beszélget. Napközben kivittük a partra, ahol a többi sárgarigót hallottuk, és ott kedvére trillázhatott. Aztán kapott egy új nagyobb ládát, ahol egyik rúdról a másikra átugorva próbálgathatta a szárnyát.

Tehát Csicsó egész napos figyelmet igényelt. De mi nagyon élveztük, hogy van kit istápolni.

Végül eljött a nap. A nap amikor tudtuk, hogy meg kell válnunk tőle. Lementünk a szomszéd telkén a tópartra. Oda, ahol a legtöbb az érett gyümölcstől roskadozó eperfa, na és mert innen véltük hallani Csicsó családjának hívószavát.

Természetesen ott lógott a nyakunkban a távcső és a fényképezőgép is. Ketten fogtuk a ládát, majd kivittük Csicsót és egy ferde bodza bokorra ültettük. Aztán biztos távolságban lekuporodtunk a fűbe és vártunk. és vártunk... és vártunk. De nem történt semmi. Csicsó nézelődött, néha trillázott egyet, amire válasz is jött, de semmi érdekfeszítő dolog nem történt... Mégis. Elkezdett tollászodni, ide-oda pakolta magát és egyszer csak huss!, átrepült egy kiszáradt

nyárfa tetejére. Végre történt valami. Gyorsan bebújtunk egy fűzfa alá, onnan figyeltük tovább az eseményeket. Vagyis figyeltük volna, de nem történt semmi: Egész délelőtt a földön kuporogtunk és úgy döntöttünk, most már elég, magára hagyjuk Csicsót. Föltápászkodtunk nyújtóztunk egyet, s amikor fölnéztünk Csicsó már egy másik sárgarigó társaságában nézelődött, majd egyik pillanatról a másikra elrepültek. Na végre! Biztos megtalálta a családját.

Megkönnyebbülten sétáltunk föl a partról. Elgondolkoztunk, mennyi minden történt ezalatt a néhány nap alatt. Hogy egy ilyen kismadár, mint Csicsó, mennyi színt tud varázsolni néhány ember életébe.

"Ölyvek országútja"

2001. végén, december 23-án, 25-én és 28-án, hatszor utaztam végig személyautó utasaként a 37-es utat Sátoraljaújhely és a 3-as főút, illetve Miskolc között. Korábbi tapasztalataimból tudtam, hogy ősszel rendszeresen az utat kísérő fákról figyelik a tarlókat, frissen felszántott táblákat az egerészölyvek. Téli, hó borításos időszakból még nem volt tapasztalatom. A kissé egyhangú táj és az utazás unalmát elűzendő, úgy döntöttem, megpróbálom megszámolni az út mentén megfigyelhető ölyveket. Ölyveket, mivel egy robogó autóból nem tudom megkülönböztetni az egerészölyvet és az esetleg szintén itt tartózkodó gatyás ölyvet. És csak próbálom megszámolni, mert a 37-es út egyes szakaszain más-más esélyem van "pontos" számlálásra. Azokon a szakaszokon, ahol az utat fasor kíséri, két oldalán pedig nagytáblás szántók találhatóak, az ölyvek csak ezekre a fákra tudnak kiülni. Itt is voltak megfigyelhetőek, illetve a fasor közelében repülve. Ezekon a szakaszokon az úttól távol nem láttunk ölyveket. Azokon a szakaszokon, ahol facsoportokkal, bokrosokkal tagolt gyepfelületek, apró parcellák, vagy egészen az útig húzódó szőlők találhatóak, számtalan kiülési lehetőséget találnak az ölyvek. Kevesebb állatot is tudtunk megfigyelni, azokat is gyakrabban az úttól messzebb. Miskolc irányába reggel, ill. a kora délelőtti órákban, Sátoraljaújhely felé késő délelőtt, ill. a déli órákban tettük meg az utat. A hőmérséklet az egyes alkalmakkor -1 és -14 °C közötti volt. Az útvonal hossza kb. 80 km. Egy alkalommal a legtöbb, 59 db ölyvet, december 25-én reggel, -14 °C-os hidegben számoltuk. (Ekkor 4 egyedemet még a 3-as főút mellett is láttunk.) Az egyes példányok, 2-3 kivételével, "felborzolt" tollazattal ültek a zúzmarrás ágakon. (Késő délelőtt már csak 55 példányt tudtunk összeszámolni.) Az észlelt egyedek kétharmadát, ekkor és a többi számláláskor is a Sátoraljaújhely és Szerencs közötti 50 km-es szakaszon láttuk. Ezen a szakaszon 40 ölyv volt az egy alkalommal észlelt legtöbb. A Szerencs-Miskolc szakas-

zon 23 példány volt a maximálisan észlelt. Ezek alapján, 2001. decemberében a 37-es út mentén minimum 63 ölyv vadászott, telet. Az ölyveket egyrészt egyesével, egymástól 100-200 m-re, de akár több km távolságokra, másrészt kisebb csoportokban, 1-3 egymás mellett álló fán, 3-6 példányt, figyeltük meg. Egyes példányok a száguldó járművekhez egészen közel, több esetben az út fölé nyúló ágon ültek. (Egyetlen elütött példányt sem láttunk.) Meglepő volt számomra, hogy szarkából, vetési- és dolmányos varjúból is minden alkalommal sokkal kevesebb egyedemet láttam, pedig az út számos települést érint, a fák koronájában pedig jól látszódtak az elmúlt költési idény szarkafészkei.

Gécsi István

VII. Őrségi Természetvédelmi Tábor

A Soproni és Ifjúsági Központ szervezésében szeretettel várunk Téged az Őrségben szervezett nyári természetvédelmi táborba.

A tábor célja: A táj és annak természeti értékeinek megismertetése, honismereti, kultúramegőrző, hagyománytisztelő szemlélet átadása, mely feleleveníti az ősi mesterségeket, elszunnyadt népi legendákat.

Természetközeli megismerni ritka madarakat, emlősöket, növényeket, gombákat, felfedezni az őrségi táj szépségét; tapasztalni lakóinak vendégszeretetét, barátokat szerezni.

A tábor helyszíne: Fenyőerdő övezte tisztáson, a Haricsa forrás mellett, Kercaszomor község határában (az ország nyugati szélén, közel a szlovén határhoz).

Elhelyezés: A táborozók saját sátraiban és hálószákaiban.

Tervezett időpontok:

2002. július 07 - 13.	14-18 éves
2002. július 14 - 20.	9-13 éves

További információt a következő címen kérj, illetve jelentkezésedet ide küld:

Szoó Zoltán (táborvezető) 8906 Zalaegerszeg, 6 Pf. 38.

Tel.: 06-20/344-4698

Email: rezsosz@egon.gyaloglo.hu

Hiedelmek és népszokások a daruval kapcsolatban

A darucapatok húzása egyik legemlékezetesebb természeti látványosságunk, de a madárhoz sok hiedelem és népszokás is kapcsolódik.

A daru a múlt századig rendszeresen költött hazánkban. Külön foglalkozás volt a darvaszat. A darvaszok kiszedték a darufiókákat, felnevelték és eladták a madarat, vagy annak tollát.

A daru rendkívül éber madár. A középkori várvédők ezért szívesen tartották a szintén nagyon éber libák mellett azt is. Az éjszaka leple alatt lopakodó ellenséget a madarak hamar észrevették és hangos krúgatással jelezték a védőknek.

A kalapdízítésre használt darutoll hagyományosan nagy érték volt. A török adószedők elfogadták pénz, jószág vagy termény helyett is. A darutoll öröklése sokszor végrendeletekben is felbukkan.

A hiedelem szerint a pihenő darucapat őrei követ fognak a felhúzott lábukba. Ha elalszanak, a kő ráesik másik lábukra és felébrednek.

Lovászi Péter

Fanyűvők a Sas-hegyen

Tamás Ágnes

Szokatlan tevékenység zaja verte fel ez év február 9-én és 23-án a budapesti Sas-hegy természetvédelmi területét. A feketefenyőt vágták ki, gallyazták le és hordták halomba a jelenlévők. A gombamód szaporodó üzletközpontok, a minél 'jobb' helykihasználással beépülő foghíjtelkek, a közlekedés egyre jelentősebb levegőterhelése idején felmerülhet a kérdés: miért? A válaszhoz nézzük meg hát, miért is természetvédelmi terület a Sas-hegy. A messziről kopárnak tűnő hegy fő tömegét triász tengeri üledék, a dolomit képezi. Különleges botanikai jelentősége abban rejlik, hogy viszonylag kis területen található meg a hazai dolomitflóra legjellegzetesebb és legnevezetesebb képviselői (s mindez egy nagyváros kellős közepén!). 1942-ben Pénzes Antal a természetvédelmi feladatok megfogalmazása során a legsürgősebb feladatnak jelölte meg a Sas-hegy

Gadó György felvételei

vált: a feketefenyő és a szintén betelepített orgona tönkreteszi a dolomit sziklagyepek élővilágát, megváltoztatja a területnek azt az ősi jellegét, amiért annak idején a területet védetté nyilvánították. A hegy teteje természetes körülmények között sohasem erdősült volna be, az idegenföldi feketefenyőnek itt nincs keresnivalója. "A Sas-hegy távlati fejlesztési tervében ezért fontos feladatot jelent ezek fokozatos eltávolítása" – olvasható már 1978-ban a "Védett természeti értékeink" c. kötetben.

Ez volt hát az előzménye annak, hogy sor került a feketefenyők egy részének kivágására, hogy lelkes természetvédők cipekedtek a hegyen, igyekezve életteret biztosítani a terület védett növényeinek (s velük, állatainak) a magyar gurgolyának, az István király

szegfűjének, a leánykörcsinnnek, a Kitaibel Pál által először leírt pannonyiáknak és a többi ritkaságnak. A munkában kicsik és nagyok egyforma lelkesedéssel vettek részt, jó volt látni a gyerekeket, amint akkora ágakat cipeltek, mint saját maguk, s bizony jó volt a tea és pogácsa is, amivel a szervezők igyekeztek új erőt adni a fáradóknak. Természeti értékeink megvédéséért, s nem elpusztításáért folyt tehát a munka ezen a két szombaton a Sas-hegyen, a WWF szervezésében.

védelmét, mert a terület olyan gazdag és értékes élővilágnak ad otthont "... amelyhez hasonlót Visegrádtól az Al-Dunáig nem találnak" – írja.

A védetté nyilvánításra 1957-ben került végül sor. Ez megál-
 10 lította ugyan a további parcellázásokat, viszont nem gátolta meg az erdősítési munkákat, amelyeket egy ma már elhibáztottnak tekinthető elképzelés alapján még a 30-as években kezdtek el. A 70-es évek végére azonban már nyilvánvalóvá

Megtelt!

Mint tisztántúli természetbarát, felnőtt fejvel most jutottam el első ízben a Pilis és a Visegrádi-hegység turistaösvényeire.

A klasszikus Dobogókő-Dömös útvonalra, mely a fővároshoz való közelsége miatt igen közkedvelt, ezen az október 23-ai napon nyugodtan kitehettük volna a "Megtelt" feliratú táblát.

Dobogókőről északra megkezdve az ereszkedést, ma már szerte a világon jól ismert tarvágással kellett szembesülnünk. A nem is oly rég még büszkén álló sok évtizedes bükkfának csak csonkjait láthattuk, miközben a sűrű ködben a turistaút jelzéseit kerestük. Az erdészeti beavatkozás eme formájára a téma terjedelme miatt nem térnék ki. A fő ok, amiért klaviatúrát kellett ragadnom, az a hegységben, annak is, főként a Rám-szakadék felőli oldalán tapasztalható állapot. Az említett helyen az embereknek oly hatalmas tömege csoportosult, mely hasonlított egy túlszűfolt bevásárlóközpont forgalmához. A szakadék, melyet vadregényességéért, érintetlenségéért keresünk fel, rég elvesztette ezeket az értékeit. Az emberi jelenlét, mint bármerre a világban, itt is hatalmas nyomást gyakorol az élőhelyre, esetünkben a szemét, a taposási károk, illetve a patak eredeti medrének teljes megváltozása a fő gond.

Az itt előforduló élőlények, köztük az állatok, melyek az ilyen mértékű zavarást már semmiképp nem tudják tolerálni, rég odébb álltak, már ha találtak ilyen vagy ehhez hasonló biotópot, olyan távolságon belül, mely számukra elérhető.

A terület növényei közül épp ott tartózkodásom ideje alatt gyűjtöttek néhányat szorgalmas diákok herbáriumuk gazdagítása céljából. Röviden összegezve gondolataimat, furcsamód épp azok az emberek teszik tönkre a Visegrádi-hegység eme gyöngyszemét, akik leginkább szeretnék kiszabadulni a szürke városi hétköznapi forgatagából és mélyen beleszippantani a tiszta erdei levegőbe.

A megoldás a problémával kapcsolatban előttem még nem világos, de úgy gondolom, hogy bizonyos idő és létszámbeli korlátozás talán megoldást jelenthetne...

Balázs István

Hivatlan albérlők

A történet jó húsz évvel ezelőtt kezdődött. Egyik tavasszal nagyanyám levverte az eresz alatt található fecskefészkeket.

A fecskék soha többé nem rakták újra a fészkeket házunk falán. Nagyanyám már rég nincs közöttünk, a ház falán csak néhány sárpiszok emlékeztetett az egykori fecskefészkekre. Az elmúlt évben tavasszal aztán váratlan dolog történt.

Két fecske több alkalommal is be szállt az előszobába, s megpihent az ott található bekeretezett képen. Viccesen meg is jegyeztem anyámnak, hogy ezek be akarnak költözni hozzánk. Anyám csak mosolygott, bár mintha titokban reménykedett volna. A fecskék ugyanis

mindig szerencsét hoznak mondogatta gyakran, s Ő mintha hitt is volna ebben.

Az első meglepetés akkor ért, amikor az ajtó előtt friss sárdarabokra lettem figyelmes. Bár a gyerekek sokszor nem vették le a cipőjüket, furcsa volt, hogy csak azon az egy helyen jelent meg a sár. Néhány nap múlva kiderült, hogy honnan került a házba a sár ebben az esőmentes, száraz időben. A kép bal sarkában ugyanis egy leendő fecskefészkek körvonalai rajzolódtak ki. A fecskéket az sem riasztotta el, hogy a macskáim is felfigyeltek a ki-be közlekedő madarakra, s mi is elég hangosan közlekedtünk az udvaron. Két hét alatt elkészült a fészkek, amelynek alján 5 foltos fecsketojás lapult. Az első éjszaka a tojó mellett még a hím is benn aludt, a fészkekkel szemben lévő képen húzta meg magát. Későbbiekben ő már elmaradt, csak nappal jelent meg a szobában.

Június 24-én kikeltek az apróságok, mind az öt. A szülők felváltva hordták számukra a táplálékot, egészen a besötétedésig. A hím madár éjjel az eresz alatti csengőzsinóron húzódott meg, míg a tojó kezdetben a fiókákon ült. Később már kiszorult a fészkek peremére. Július 15-én este aztán magukra hagyta a csemetéit. Az ajtó éjjelre bezárult, de reggel öt órakor már hangos csiripelés jelezte, hogy az ifjak éhesek, s mihelyt a "bolt" kinyitott, a tojó a párjával együtt elkezdte a kicsinyek kívánságának a teljesítését. Július 19-én újabb fontos pillanat érkezett el madaraink életében.

Az első két bátor vállalkozó kiröppent a fészkekből, s átrepült a szomszédos képre is. Másnap a többi is követte őket, s a legbátrabb már az anyja után kiröppent az ajtón is, s kiült az ajtóval szembeni szőlőlugasra. Tíz perc után aztán visszaszállt a többihez.

Sajnos, a macskák is résen voltak, s a legbátrabb vállalkozó 18 éves öreg kandúrunk karmai közé került, aki nem irlalmazott.

Hiába ricsajgott a két öreg madár. A többiek óvatosabbak voltak, s egyre több időt töltöttek a szabadban. Először csak a csatornáig merészkedtek, s még többször is bejöttek, később már csak az éjszakákat töltötték a fészkekben. Július 28-án éjszakára már csak egy madár tért meg a fészkekbe, a többiek már a szabadban aludtak. Reggel fecskék raja várta egy szem társukat az ajtó előtt.

Többet nem jöttek vissza a fecskéink. Elárvult a fészkek.

Juhász Dósa János

Madármegfigyelés a Csikér mentén

Sihelnik József

Utunkat Orahovónál (egy kis falu a patak mellett) kezdjük a Csikér legszebb és madarakban leggazdagabb részén. A patak egy völgyben folydogál és minden tavasszal rendszeresen megárad és akkor a part mentén kisebb-nagyobb vizenyő területek jönnek létre amelyek a nyár végére teljesen eltűnnek. Ahol a víz megmarad ott láthatunk táplálékot keresgélő billegető cankókat. Ezek a madarak északabbról érkeznek és egészen a fagyok beálltáig itt tartózkodnak. Az ilyen helyeken láthatunk más madarakat is, főleg sárga- és barázdabillegetőket, keresgélő fehér gólyát és néhány szomjas tengelicet vagy más apró énekest.

Utunk során két kis gáttal találkozunk amelyek az a szerepe, hogy megemeljék a patak vízszintjét. A második gát után a patak völgye kiszélesedik és ott egy kis tó található. A tónak a vize rendkívül alacsony mert az érkező vízmennyiség nagy részét a gátak felfogják. Ezért van az, hogy a tónak felét nádas borítja, így sok madár számára biztos fészkelőhelyet jelent. A nádas egyik részén kisebb-nagyobb fák is találhatóak és azokon fészkelnek a szürke- és vörös gémekek illetve néhány pár bakcsó. A tó egyik legszebb fészkelő madara a kis kócsag. Kis állománya található itt, de minden évben rendszeres fészkelő. Nyár végén rendszeresen megjelenik a nagy kócsag és az üstökösgém. A nádrengeteg leggyakoribb fészkelője a törpegém, de megtalálható itt a rejtett életmódot folytató bölömbika is. Az énekesek közül a nádírigó a leggyakoribb fészkelője a nádásnak, de fészkel a cserregő- és az énekes nádiposzáta is. A környék egyik csúcsragadozója a barna rétihéja amely szintén a nádásban fészkel és a táplálékát is ott szerzi. A barna rétihéján kívül fészkel még a környéken egerészölyv, vörös vércse és megfigyelhető a kék vércse is.

Ha tavasszal ezen a helyen járunk, akkor a part menti erdős rész felől mindig lehet hallani a fülemüle, a barátposzáta és a vörösbegy csodálatos énekét. Fenn a fák lombja között fészkel a vadgerle, de április végére megérkezik a sárgarigó és gyönyörű flótázásától lesz hangos a völgy.

Ahol a tó vize nagyon sekély ott a gyékény felváltja a nádat és azokon a helyeken építik úszó fészkeiket a kormos szerkők. A víz felett könnyedén szállnak és a csőrükkel alig érnek a vízbe máris halat tartanak benne. A vonulás idején kis csapatokban érkeznek a fattyúszerkők és pár hetet mindég eltöltenek itt. A nyílt vízben nagy csapatokban úszkálnak a szárcsák és a tőkés récék, közöttük elvéte lehet látni egy-egy táplálkozó búbos vöcsköt. A víz felett mindig megfigyelhetünk néhány dankasirályt és a közöttük repkedő kormos szerkőket amelyek lényegesen kisebbek a sirályoknál. Ha szerencsénk van akkor láthatjuk amint a jégmadár elsuhan a víz felett és ahogyan manőverezik a nádfoltok között.

A tó jobb felén található két ülepítő, amelyek a közeli vágóhid tulajdonában vannak. A nagyobbik ülepítőben található a

tiszta víz a kisebbikben pedig a jóval piszkosabb. A kisebbiknek a szélén felhalmozódott az iszap, amelyben sok apró gerinctelen található. Az őszi madárvonulás idején sok partimadár összejön a táplálékban gazdag iszapos parton. Rendszeresen láthatunk billegető, erdei- és piros lábú cankókat, de ritkábban egy-egy tavi cankót is. Az iszapos partnak a sárszalonnák, de még a kis lilék sem tudnak ellenállni. A szalonnák a hosszú csőrükkel szurkálják az iszapot és így hozzájutnak azokhoz a férgekhez amelyekhez más madarak nem képesek. A kis lile ide-oda szaladgál és ha megpillant egy menekülő rovar akkor abban a pillanatban felcsípi és le is nyeli.

Utunk ezzel most itt véget ér, mert elérkeztünk a tavacska gátjához és ha átpillantunk a gát túloldalára akkor már csak a Csikér folytatását látjuk ahogy lassan elhagyja a völgyet és békésen folydogál tovább dél felé.

Táboroztunk

Novák Julianna és Komjáthy Júlia

2001. július 21-e és augusztus 12-e közt két turnusban rendezték meg az ideai madarásztábort a Pacsmagi halastavak partján fekvő erdei iskolában (kényelmes vaságyakkal).

A vidék ideális terep madarászni vágyók számára: a tó körüli nádasban fészkel az énekes- és a cserregő nádiposzáta, a nádírigó, de jégmadarat is fogtunk. A nádason kívül bozotos sok töviszúró gébicsnek, mezei poszátának ad otthont, a cigánycsukk állandó tartózkodási helye pedig a vasút menti villanypózna, innen csicsereggett folyton-folyvást.

A sekélyebb tavak igazi vízimadár-paradicsomok, még a környék nevezetességét, a cigányrécét is sikerült megpillantatnunk a hajnali megfigyelések egyikén, amikor a kőd felszálltával nagy örömről a túlparton sorakozó nagy kócsagok és szürke gémekek százaiban gyönyörködhetünk. Miközben teleszkóppal böngészünk a tőkésrécék seregét, hébe-hóba barátrecére és kis vöcsökre is akadunk.

Madarászati értékei mellett a táj festőiségeivel is lenyűgözött minket: az égből vízű tórendszer, susogó, zöld nádas veszi körül, amelyet erdőkkel borított dimbes-dombos vidék szegélyez. De itt található az imolás és kisezerjőfüves rétek is, ahol a botanikus-túra során a száraz dombvidéki gyepek növényvilágát ismerhettük meg, az előző napok egyikén pedig élvezettel hajkurásztuk a szebbnél-szebb boglárka-, fehér- és tarkalepkéket, de találkoztunk, kardoslepkével is.

Bár a terep nem egy túraparadicsom ("égett a napmelegtől a kopár szik sarja, tikkadt szőcskenyájak legelésnek rajta..."), azért a hosszúnak nemigen nevezhető kiránduláson is jól szórakoztunk, és közben az egész csapat megismerkedett a tájékozódás alapismereteivel: pontosan meg tudjuk határozni a ringlófák helyét).

Az eddigieken kívül még sok más program is várt a táborlakókra (azaz ránk): egy délelőtt bagolyköpeteket boncoltunk fogkefével, és a kisemlőskoponyákat határoztuk, egyik este pedig a padlás elé kifeszített hálósával két szem denevért fogtunk, majd denevérdetektorral tettünk egy rövid sétát a tó körül. A többi estén pedig "érdekesebbnél izgalmasabb" diavetítéseken vettünk részt. A tábor színvonalas és izgalmas verseny zárta, amiben az egyes csapatoknak az "elrejtett" feladatokat kellett megtalálniuk és megoldaniuk.

Az utolsó napi borongós, esős idő sem homályosíthatja el a szép tábori élményeket, melyeket szereztünk.

Vörösfejű gébics Budapesten

- avagy a Naplás-tó 2001. évi ritkaságai

Novák Gábor Endre

A Madártávlat 2001/2 számában már írtam egy lelkes méltatást a Budapest szélén, a XVI. és XVII. kerület határán, Cinkota és Rákosliget- Újtelep közt található Naplás-tóról, és értékeiről.

Akkor még nem sejtettem, hogy a terület még korántsem mutatta be teljes repertoárját, és hogy 2001-ben heti kirándulásaim során még sokkal nagyobb meglepetések várnak rám ...

Az első ilyen február 24-én ért, az I. helyi csoport hivatalos kirándulásán, amit Bajor Zoltán barátom vezetett. A kirándulás végén, negyed kettőkor, amikor a társaság fele már hazament, a tóparton nézelődöttünk, és beszélgettünk, amikor Zolin különös izgatottság vett erőt. Mindannyian arra fordultunk amerre ő nézett: kelet felől, a patak fölött alacsonyan repülve egy jókora ragadozó közeledett komótosan. Mindannyian megigézve bámultuk az alacsonyan repülő, és lassan, kimérten a fejünk fölé érkező... fiatal parlagi sast. A madár is alaposan szemügyre vett minket, aztán látván, hogy milyen osztatlan sikert aratott, kedvesen körözni kezdett a fejünk fölött, talán azért, hogy még jobban megnézhessük. Több, mint öt percig körözött kecsesen, minket bámulva, aztán lassan továbbrepült nyugat felé.

Május 9-én aztán egyedül üldögéltem a Szilas-patak mellett, kb. 700 méterre a befolyótól. Szép, napsütéses tavaszi nap volt, langy szellő fúdogált. Süttettem magam a nappal, amikor kelet felől, mint egy látomás, megint egy Budapesten ritkán vendégszereplő ragadozó úszott be a látóterembe. Nem akartam

hinni a szememnek: vörös alapszín, a szárnyak vége alulról fekete, világos fej, és az az eltéveszthetetlen, mélyen villás fark – ez nem lehet más csak egy vörös kánya! Az is volt, és ő is megtette nekem azt a szívességet, hogy lassan, komótosan körözgetett a fej fölött, hogy a legapróbb részletekig szemügyre vehessem, majd lassan, egyre nagyobb körökben repülve emelkedett, és végül eltűnt szem elől...

Azt hittem, ezt már nem lehet fölülmutlni – de tévedtem...

A lehidálás május 28-án jött. Reggel nyolc óra körül egy tevertett lélek sem volt a tó körül. Szokott útvonalamon haladva a Szilas-patak befolyójánál nézelődtem, amikor távolabb, a mező szélén, egy alacsony bokor csúcsán egy üldögélő madarat fedeztem fel. Bár még sohasem láttam ilyet, a határozókönyv ábráján már ezerszer láttam... Olyan volt, mint egy

tövisszúró gébics, de a feje teteje és a tarkója gesztenyeszín volt, arca tiszta fekete, hasa hófehér, fekete szárnyában három (középen egy nagy, alul-felül két kis) fehér foltal. Vörösfejű gébics! Végtelen lassúsággal cserkésztem be a madarat, és másfél óra múlva (vagy legalábbis annyinak tűnt) alig 20 méterre álltam a bokortól, jó takarásban. A madár hihetetlenül nyugodtan viselkedett, nyugodtan üldögélt a bokrocskán, csak a farkát mozgatta kicsit gébicsmódra. Hangot nem adott. Jó tíz perc múltán kicsit odébb röppent, de nem ment messzire. Ahogy elröppent a farka tövén jól látszott a jókora, hófehér folt is. Sajnos nem volt nálam fényképezőgép, ezért hazarohantam. Mire visszaértem a bokroshoz (amelynek szerényen, de szerintem találóan, a vörösfejű gébics bokrosa nevet adtam) a madár már nem volt ott. A következő napokban ahányszor csak tudtam kiszaladtam a tetthelyre, hátha sikerül még egyszer látni és lencsevégre kapni a madarat, de – mindhiába.

Ez volt hát a 2001. év három nagy szenzációja számomra. Persze sok más örömteli napot is köszönhetek a Naplás-tónak. Hogy csak az újdonságokat említssem: a kis lile pár a közeli bányában, akik valószínűleg ott is fészkeltek, a hantmadarak ugyanott, a fekete harkályok az erdőben, a barkóscinegék, függőcinegék, a gáton szedegető búbos banka, és a nádból egyszer közvetlen közelből elrebbenő vörös gém, továbbá a gyönyörű erdei fülesbagoly, aki 10 lépésre bevárt – csupa kedves emlék.

Mindenkinek melegen ajánlom hát, hogy látogasson ki a Naplás-tóhoz, amíg az MO-s át nem alakítja a vidék képét. Persze semmiképp ne hétvégén, amikor hatalmas tömeg lepi el a tó környékét, kutyasétáltatók, kerékpárosok és kirándulók, kedélyesen szeméttel hintve be a vidéket. Néha cross-motorosok bukkannak fel és robognak el mellettünk centiméterekkel, és megjelennek azon kedves autós honfitársaink is, akiknek az a hobbija, hogy pajkosan a természetvédelmi területre hordják a hét közben összegyűlt szemetet, a feleslegessé vált háztartási gépeket, akkumulátorokat, miegymást.

Mindenképp hétköznap érdemes kimenni, amikor szinte kihalt a vidék (kivéve szezonban a horgászokat a tó körül.) Ki tudja, lehet hogy ez évben barátkeselyű-rajok húznak át majd a tó fölött..

Madárbarát kert

“Ajánlom, mert szeretem a madarakat, a madárdalt, és azt remélem, hogy ez a szép kezdeményezés is segít abban, hogy soha ne köszönthessen ránk az oly sokat emlegetett "néma tavasz"”.

Schmidt Egon

Küllő, sün, cincér és a többiek

Januárban megjelent a kertünkben egy szürke küllő. Míg gyönyörködtem benne, addig a fán maradt almákat csipegette. Soha eddig szürke küllőt nem láttam a kertünkben, csak erdőben. Azt kell, mondjam, hogy gyerekes örömet éreztem: egy új faj a kertben (ezzel együtt már 30 madárfajt figyeltem itt meg)!

Az almák egyébként nem véletlenül maradtak a fán és a földön, telente otthagytok néhányat a rigóknak – első sorban a fekete és a fenyőrigók fogyasztják előszeretettel.

Talán ezekből a bevezető sorokból is kitudt, hogy nem áll szándékomban a természetet kirekeszteni a kertből, sőt, örömmel fogadom.

Különösen emlékszem a tavalyi tél csonttollúira, amelyek főhadiszállása a fenyőfánk volt (ugyanezen a fán sárgafejű királyka is fészkelte tavasszal).

De nemcsak a madarakat fogadom örömmel. Egy sün család a mi kertünkben ütötte fel a tanyáját. Nyári estéken rendszeresen mentünk a gyerekekkel

sünt nézni, mindig megjelent, amikor Cinkos kutyánk tányérjában maradt egy kis maradék. Hangos szuszogása és csámcsogása már messziről felhívta rá a figyelmet.

Meglepetéssel és örömmel tapasztaltam kis sziklakertünkben a fecskefarkú- és a kardos lepkét, amelyek nem is voltak ritkák a nyáron, az évszak végén pedig betévedt a kertbe néhány Atalantai lepke is. Szintén tavaly nyáron egy kacsafarkú szender is megörvendezett bennünket. A kertünkben található idős gyümölcsfáknak és keményfa tuskóknak köszönhetően néhány szép bogár is megjelent, itt fejlődött ki a nagy hőscincér, szarvasbogár, diófacincér. Él itt barna és zöld varangy is – hogy a kétélteükről se feledkezek meg.

A madártani egyesületnél az elmúlt időszakok madárpusztításai a mi figyelmünket is felhívták arra, hogy nagyon sok ember szeretne tenni valamit a környezetében a természetért. Úgy adódott, hogy az országos program szervezése rám hárult

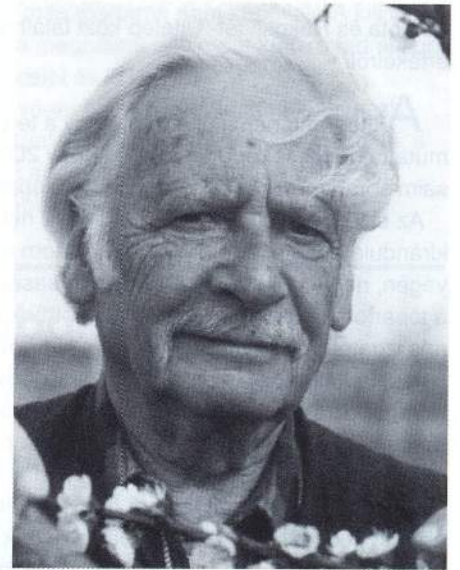

Azért, hogy jól érezze magát a természetben, és a természet is jól érezze magát Önnél!

Ismerkedjen meg a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Madárbarát Kert programjával!

Legyen Önnek is madárbarát a kertje!

Kert madárdal nélkül? Elképzelhetetlen, igaz!

“Tegyük azért, hogy madárdalos és virágpompás kertek között élhessünk.”

Bálint Gazda

– azonban örömmel fogadtam ezt a feladatot.

Most is, e cikk megírása során kivételes helyzetben érezhetem magam, hiszen én lehetek az első, aki tapasztalatokat közöl, és kérdéseket tesz fel, mert bármilyen irányba is próbáltam terelni a gondolataimat, mindig visszatértem a saját környezetemhez. Hogyan tehetem még madárbarátabbá?

Biztos vagyok benne, hogy Ön is, Kedves Olvasó, szeretne konkrét, kézzel fogható dolgokat tenni a madarak védelméért, ugyanakkor számos egyesületi programba különböző okok miatt nem tud bekapcsolódni. A madárbarát kert program azt a célt szolgálja, hogy megosszuk egymással gondolatainkat, tapasztalatainkat, hogy védjük a madarakat.

Várom hívását, kérdéseit a 80/203-796, ingyenesen hívható telefonszámon!

Drexler Szilárd

Napjainkban, amikor a növényeket és az állatokat egyre több élőhelyről szorítjuk ki, fajok kerülnek a kihalás küszöbére, nagyon sok ember felteszi a kérdést: mit tehetnék én?

Varázsolja kertjét élőhellyé a táplálékot, otthont, pihenőt kereső állatok számára!

Legyen Önnek is madárbarát a Kertje!

Segítsen Nekünk!

Csatlakozzon programunkhoz, támogassa és segítse ezzel a madárvédelem ügyét hazánkban!

Hogyan érheti el, hogy madárbarát kertje legyen?

- A kerti környezet (pl. növényzet) kialakításával (megfelelően és megfelelő időben metszett bokrok, fák, a bokrok alatt meghagyott avar, olyan cserjék, amelyek termése táplálékot jelent a madaraknak, búvóhelyek kialakítása stb.).
- Madárvédelmi berendezésekkel (különböző típusú odúk, etető, fecskepelenka, itató stb.).
- Megfelelő emberi hozzáállással, magatartással (rovarirtó szerek kerülése, madárriasztás mellőzése, stb.).

Mit nyújt Önnek a Madárbarát kert program?

- Madárvédelmi tanácsadói háttérrel biztosítunk (ingyenesen hívható telefonszám).
- Évi három alkalommal körlevelet juttatunk el Önhöz, amelyben hasznos tanácsokat adunk a madárvédelmi, kertészeti munkákhoz.
- A madárbarát kert program

feltételeinek teljesítése esetén egy táblát adunk Önnek, amelyet kertjében kihelyezhet.

- Biztonságos és minőségi madárvédelmi berendezéseket ajánlunk.
- Minden évben ajándéksorsoláson vehet részt.
- Kedvezményes vásárlási lehetőségeket biztosítunk (madárvédelmi könyvek, hanganyagok, odúk, kerti szerzők, stb.).

Mi az Ön teendője?

1. Kérjük, hogy regisztráltassa magát (támogassa ezzel a madárvédelmet).
2. A Hírleveleinkhez mellékelt adatlapok segítségével évente legalább két alkalommal tájékoztasson bennünket a kertjében látott madarakról, a kertben végzett madárvédelmi tevékenységről.
3. Helyezzen el a kertjében legalább egy mesterséges odút.
4. Helyezzen ki továbbá legalább egy másik madárvédelmi berendezést (etető, itató, fecskepelenka stb.).
5. A kert egy részét madárvédelmi szempontok alapján alakítsa ki (fészkelésre alkalmas bokrok telepítése, lomb meghagyása, tápnövények ültetése, rovarirtó szerek mellőzése).

A programban részt vevők ilyen táblát kapnak egyesületünktől.

Szeretnénk, ha minél több ilyen táblát látnánk Magyarországon!

T Á B O R

A tábor Fülöpháza és Szabadszállás-Balázspusztá határában van a Kondortó partján.

A váltások időpontja:

1. 06. 16. - 06. 22.
2. 06. 23. - 06. 29. (megtelt)
3. 06. 30. - 07. 06.
4. 07. 07. - 07. 13.
5. 07. 14. - 07. 20.
6. 07. 21. - 07. 27.
7. 07. 28. - 08. 03.
8. 08. 04. - 08. 10.

A teljes költség 10 000,- Ft/tő. A részvételi díjat két részletben kell kifizetni: 5 000,- Ft-ot május 15-ig a jelentkezést illetve a részletes tájékoztatás kézhezvételét követően, majd 5 000,- Ft-ot a táborba érkezéskor. Az adott váltás kezdete előtt legkésőbb két héttel

megelőzően történő lemondás esetén a befizetett előleget visszatérítjük.

8-18 év közötti fiatalok egyénileg vagy csoportosan jelentkezhetnek. Postaforultával részletes tájékoztatót küldünk. Várjuk a régi táborozókat és az új érdeklődőket is!

Információ: Molnár Lászlóné 6042 Fülöphá.za, Pf. 2. Tel.: 06-76/717-235

Az MME zöld telefonszáma megszűnt. Helyette kérdéseikkel most egy kék számon érhetnek el bennünket, mely az ország bármely pontjáról helyi hívásnak számít.

KÉK SZÁMUNK
06/40-200-401

Élet a padlásán

Az állatok gyakran megsztják velünk hajlékunkat. Néhány kedvencet mi viszünk a házba, mások hivatlanul költöznek be, például a padlásra. Persze ez nem baj, ritkán zavarják a lakókat, viszont izgalmas megfigyelésekre adnak lehetőséget, nem is beszélve arról, hogy számos védett fajnak nyújtanak menedéket a padlások.

Milyen állatokkal találkozhatunk padlásokon?

✪ A Madarak közül gyakran találkozhatunk verebekkel és elvadult házi galambokkal, ritkábban csókákkal, vörös vércsével (Parlament), sarlósfecs-kével, házi rozsdafarkúval. Templomtornyokban gyöngybagollyal, illetve alkalmanként kuvikkal és macskabagollyal is találkozhatunk.

✪ A hazánkban kimutatott huszonhat denevérfaj közül hat tekinthető épületlakónak, de hét további faj megjelenésére is számíthatunk. A kései, a szürke hosszúfülű, a közönséges, a hegyesorrú, a ki és a nagy patkós-denevér a leggyakoribb vendég.

✪ A nyest és a görény is megtelepszik padlásokon. Mindkettő vadászik a házi egérre és a házi patkányra, melyek szintén szívesen tanyáznak padlásán – ha nem is ugyanazon, mint a nyest vagy a görény.

✪ A francia darázs tetőcserepek belső, védett felére építi egy lépcsorból álló fészket. Szerencsére nem túl harcias.

✪ Hazánkban viszonylag gyakori, kertekben álló házak padlásain is megtelepszik a ...

- Szajkó: *Miért hagytad abba a mondatot? Most melyik állatról van szó?*

- Találd ki!

Lompos farkú rágcsáló. Éjszakai állat. Rügyekkel, hajtásokkal, magvakkal és gyümölcsökkel táplálkozik, de néha rovarokat és madárfiókákat is eszik.

- Szajkó: *Felháborított!*

Téli álmot alszik, akár 7-8 hónapot is képes átaludni.

Ha tudod, hogy melyik állatról van szó,

akkor a megfejtést küldd el az MME címére! 1121 Budapest, Költő u. 21.

A nyertesek között

Schmidt Egon: Kismellősök,

Bihari Zoltán: Denevérhatározó és denevérvédelem, Boldogh Sándor: Tornyok,

baglyok, denevérek-Természetvédelem az épületekben című kiadványok egy-egy

példányát sorsoljunk ki. Beküldési határidő: április 30.

TUDDAD-E?

Természetvédelmi törvényünk a hangyabolyokat védi!

Egész pontosan, így fogalmaz: "Az ökológiai folyamatokban betöltött fontos, nélkülözhetetlen szerepük miatt védettek a fészkepítő hangyafajok által épített fészkek (hangyabolyok)."

A sokszor egy méternél is magasabb hangyabolyok csodálatos képződmények. Csodáld meg, de ne rombold szét őket! A hangyák fontos szerepet töltenek be a természetben!

FÉSZKEPÍTŐ HANGYAFAJOK VÉDETT FÉSZKEI (BOLYOK)

- Erdei vöröshangya *Formica rufa* 50.000
- Kis erdei-vöröshangya *Formica polyctenarufa* 50.000
- Kis nyomottfejű-hangya *Formica pressilabris* 50.000
- Nagy nyomottfejű-hangya *Formica execta* 50.000
- Pirosfejű vöröshangya *Formica truncorum* 50.000
- Réti vöröshangya *Formica pratensis* 50.000

Mit tehetünk az épületekben élő védett fajokért?

Ne zavarjuk az állatokat indokolatlanul vagy kíváncsiságból, ugyanis ezzel elvándorlásukat, pusztulásukat okozhatjuk! Nagyon fontos, hogy az állatok megtelepedése, a denevérek vagy baglyok által lakott épületek átépítése vagy renoválása esetén, mindig értesítsük a természetvédelmi szakembereket!

Egy velünk élő világ

Mesekönyvek, tankönyvek, szakkönyvek, természetfilmek, folyóiratok sokasága próbál megismertetni bennünket az erdővel, az erdei élővilággal. Ezek segítségével bővítheted tudásod, de igazi élményt, ismereteket csak a fák törzsei között, a puha avaron sétálva szerezhetsz. Ebben segíthet az MME és a Környezeti Nevelési Hálózat az Egy velünk élő világ nevet viselő új programja. Első lépésben egy, az erdővel foglalkozó könyvecskét és a hozzá tartozó munkafüzetet adtunk ki.

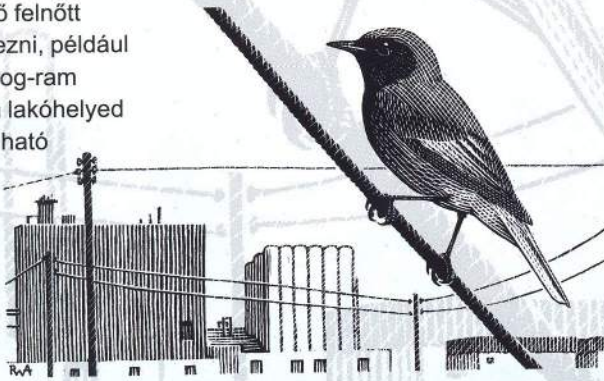
Egy velünk élő világ - az erdő címmel. A feladatokat csoportosan (3-15 fő), természetismerettel rendelkező felnőtt vezetésével érdemes elvégezni, például egy szakkör keretében. A program során megismerhetsz egy, a lakóhelyed vagy iskolád közelében található erdőt, miközben természetvizsgáló terepmunkát végezhetsz, és megtudhatod, hogy mit tehetsz Te az erdő védelméért. A felméréseket célszerű

legalább egy évig folytatni, de erdei iskolák részére külön összeállítottunk egy rövidebb idő alatt elvégezhető feladatsort is.

Íme egy kis ízelítő:

KALANDRA FEL!

Válaszatok ki egy fát az erdőben, ez lesz a Ti fátok. Jegyezzétek jól meg a fát és annak környékét, hogy legközelebb megtaláljátok. Ha többen vagytok (pl. egy osztály), akkor a 3-4 fős csapa-

Bűnüldöző Bagoly

A krónikák - no és a rendőrségi jegyzőkönyvek - az 1800-as évek közepén jegyezték fel ezt az esetet.

A troyes-i (Franciaország) könyvtárban a könyvtárigazgató 30 évig dézsmálta a rá bízott könyveket. Szóval, egyszerűen ellopta őket, mindezt olyan körültekintő módon, hogy még az alkalmazottak sem vették észre a hiányt. Egy alkalommal azonban a könyvtár portása gyanút fogott amikor meglátta a főnöke köpenye alá rejtett könyveket.

A rendőrnnyomozók sokáig tanácstalanok voltak, mert az igazgató egyszerűen nem írta be a könyvtár fokatalógusába a műveket, tehát a hiányukat sem lehetett felfedezni. Léteztek azonban olyan kis cédulák, amelyeket a főkatalógusbavétel előtt készítettek.

No, lássuk ezeket! – mondták a nyomozók.

Az igazgató elvezette őket egy irdatlan nagy raktárba, ahol egerek százai bizony már szétrágták a cédulákat.

Auguste Harmand – mert így hívták az úriembert – arcan már öntelt mosoly játszhatott, amikor a raktár egy távoli pontján felfedeztek egy ládát. S láss csodát! Itt egy bagoly élt, és az egerek ezt a környéket elkerülték.

Itt már találtak olyan dokumentumokat, amellyel bizonyítani tudták a hiányt.

Az igazgató négy évig átkozhatta a baglyot a börtönben.

(Ráth-Végh István nyomán)

tok egymástól 20-30 m-re válasszanak ki egy – egy fát. Különböző erdőtípusokban is dolgozhattok, mert az így felmért erdőket később össze tudjátok majd hasonlítani (őshonos erdő - akácos vagy fenyves, gazdag aljnövényzetű tölgyes – csupasz talajú bükkös).

A Tífátok

1. Melyik fajhoz tartozik?
2. Milyen idős lehet?
4. Van odú vagy fészek a fán?
5. Soroljátok fel, hogy milyen élőlényeket látsz a fán.
Ha tudod, pontosan add meg a megfigyelt fajok nevét.

-Szajkó: Velem is találkozhatok az erdőben!

A fa környezetének felmérése

1. Keressétek meg a fátokat, majd egy madzag segítségével jelöljétek ki a fa körül egy 15 m-es sugarú kört.
2. Számoljátok meg, hogy mennyi fa van ebben a körben.
3. Milyen fajokhoz tartoznak ezek?
4. Milyen cserjefajok vannak?
5. Milyen ennek a területnek a színtezsége? Rajzoljátok le.
6. Találtatok száraz vagy kidőlt fát?
7. Milyen
– virágos növényeket
– gombákat
– állatokat ismertek fel? Használjátok határozó könyveket!
8. Sok állat nem kerül a szemünk elé, de jelenlétükre különböző nyomok (lábnyomok, madártoll, stb.) utalnak. Ti milyen nyomokat találtatok?

Ha kedvet kaptatok ehhez hasonló, de ennél egy kicsit komolyabb felmérés elvégzéséhez, jelentkeztek az Egy velünk élő világ programra!

További információ:

Cím: 1121 Költő u. 21.

Tel.: 275-6247

e-mail: vandor.barbara@mme.hu

A későbbiekben szeretnénk kibővíteni a programot vizes élőhelyek és gyepek vizsgálatával is.

Tölts kellemes órákat
a természetben,
kalandra fel!

A dombóvári madárvárta története

(Nomád tábortól az erdei iskoláig)

Nagy Sándor

Minden helyi csoport álma, hogy működési területén szakmai bázishellyel (táborral) rendelkezzen. 1980-1983 között több tábort megkerestünk tapasztalatszerzés céljából. Az előkészítés, tervezés 1983 őszén kezdődött: Földhivatal, Városi Tanács, KÖJÁI, tervező, kivitelező, pénzügyítés (adakozásból, kiállítás, támogatók, felajánlók). December 22-én már megvolt a 6x5 m-es faház, csak a telek hiányzott.

1984. áprilisban kezdtük el a földmunkákat a várostól kapott 420 m²-es telken – Dombóvár határában – a Konda patak-völgyében. Május 10-én felavattuk a 30 m² alapterületű faházat, a környezetét parkosítottuk, júniusban már az első gyűrűző-táborban fogadtuk a jelentkezőket. Igazi hőskorszak volt ez az időszak, tanulók százai kubikoltak az elhanyagolt területen (felhagyott agyagbánya), egymást váltották a szakipari munkában a támogató brigádok, mindenki lelkes volt, az egész város a madarászok "gyarapodását" figyelte. Az avatóra – kedvünkért – újra indították a kis vasutat, közel 1000 ember jött ki a leendő madarász bázishelyre.

Alig hihető, de lassan két évtizede, hogy részesei lehetünk egy olyan ifjúságnevelő programnak, melynek legfőbb célja (a madarak megismerése közben), hogy megtanítsa a résztvevőket a környezetbarát életvitelre.

1984-1990 között évente több turnusban fogadtuk az ifjú madarászokat. Közben elkészült a félnomád mosdó, egy kisebb raktár, a fedett asztalsor. Megvásároltuk a sátor-táborozás kellékeit és a munkához szükséges szakmai eszközöket is beszereztük (távcsövek, függönyhálók, stanglik, gyűrűzési kellékek, víz és talajvizsgálati műszerek, határozók) A kezdeti gyűrűzőtábor szakmai kínálata egyre gazdagodott, feltérképeztük környezetünk (Somogy-Tolna-Baranya megye) természeti értékeit, melyeket a tábori program részeként – busszal, vagy vonattal – elérhettünk.

A Madárvárta első bővítésével (1991) 10 személy részére szálláshelyet alakítottunk ki. Közben tovább gyarapodott a

szakmai eszköztárunk, így a tábori munka is sokszínűbb lett – botanika, zoológia, környezetvédelem, turisztika.

A legnagyobb változás 2000-ben következett be, mert a meglévő épületet 70 m²-rel bővítettük. Elkészült a vizesblokk, egy 16 személyes tanulói és a két személyes tanári szoba, újabb raktár és nyári konyha is épült még ebben az évben. A külső építményeket is felújítottuk (fürdő, mosdó, nomád étkező).

A fejlesztésnek köszönhetően az egykori nyári táborhelyünk 2000-től "Erdei iskolaként" is működik. Egyszerre 30 főt tudunk fogadni.

Helyi csoportunk sokoldalúan használja a szép környezetben és a madár-tanilag is értékes helyen lévő terepi bázishelyét. Néhány példa az említettek kivül: témanap, nyílt nap "Madarak és fák napja", madárkarácsony, pedagógusképzés, kihelyezett biológia órák, tavaszi, téli és őszi madárgyűrűzés, vetélkedő, kirándulási bázishely (csillagtúra), madarász-suli (foglalkozások), támogatók fogadása-szakmai bemutatóval, zöld rendezvények, szabadidős programok (óvodai és iskolai csoportoknak,

civil szervezeteknek), csak szállás vagy helyszín biztosítása baráti közösségeknek.

A táborhely megközelítése gépkocsival és busszal is egyszerű, mert a városi horgásztavak parkírozójától 40 m-re van a Madárvárta. A völgyben 27 mesterséges tó helyezkedik el Koppányszántótól-Dombóvárig. A tábor szomszédságában lévő két tó – horgásztó, míg Kiskondától északra valamennyi halastó. A tábor

közvetlen környezete alkalmas vizek és vízpartok életközösségének tanulmányozására, madárgyűrűzésre. A túrázást kedvelők egy órán belül eljuthatnak (busszal, vonattal) a Mecsek legszebb tájaira (Váralja, Óbánya, Sikonda, Abaliget, Máré-vára, Püspökszentlászló...), Szennán a Falumúzeumba, Tamási közelében a Pacsmagi Természetvédelmi Területre.

A táborhely május-június-szeptemberben erdei iskolaként működik. Nyári szünetben természetvédelmi- és madárgyűrűző táborok – 7 napos turnusai – váltják egymást.

Az erdei iskola 7-12 éves csoportok jelentkezését várja (2002-ben már csak szeptemberre), napi 6-8 órás szakmai programot is vállalunk (madárgyűrűzési bemutatótól – a kézműves foglalkozásig). Az érdeklődő iskolai csoportoknak tájékoztató szórólapot küldünk, mely tartalmazza a szállás, étkezés és a megrendelt programok költségeit. A csoportok programjához kötődő utaztatásban is segítünk.

Érdeklődni a következő telefonszámokon lehet: 74-565-393 (napközben), 74-460-801 (este)

Rövidujjú pacsirta program Portugáliában

A dél-portugáliai Castro Marim és Vila Real de Santo Antonio sós mocsarai Portugália legfontosabb vizes élőhelyei közé tartoznak. Castro Marim az ország egyetlen ismert rövidujjú pacsirta fészkelőhelye.

A jelenleg természetvédelmi területként besorolt mocsarakban számos más madárfaj előfordul, mint a kis csér, a gólyatöcs, a gulipán, a barna rétihéja és a reznek tűzok.

A területen nem ismertek ezen fajok szaporodási körülményei, ami nagyban hátráltatta a hatékony védelmi intézkedések bevezetését.

Tavaly a SPEA (Portugál BirdLife partner) és a helyi természetvédelem elindított egy programot a kis csér, gulipán és gólyatöcs fészkelő populációinak felmérésére és a fészkaljpusztulások fő okainak kiderítésére.

Az eredmények azt mutatják, hogy a kőborkutyák, patkányok és egyéb madárfajok tojáspredációja legfőbb oka a fészkaljpusztulásoknak. Ezen eredmények ismeretében a SPEA elkerítette a legveszélyeztetettebb területeket, amivel a ragadozók egy része kizárható.

Most télen a SPEA elindít egy új programot a rövidujjú pacsirta, a reznek tűzok és kalandrapacsirta felmérésére és egy a rövidujjú pacsirta védelmét célzó akcióterv kidolgozására. Ezek az egyes fajokra koncentrált kutatások az

egész sós mocsár kezelési tervének kidolgozásához járulnak hozzá.

További információ: spea@spea.pt

Küszvágó csér védelem Szlovéniában

A küszvágó csér veszélyeztetett faj Szlovéniában a megfelelő élőhelyek kis kiterjedése következtében. Az országban csak 150 fészkelő pár van.

A DOPPS (Szlovén BirdLife partner)

megkezdte a természetes fészkelőhelyek helyreállítását és őrzését.

A küszvágó csérek rendszeresen csak három helyen költenek Szlovéniában. Kettő ezek közül a vizes fészkelőhelyek közül szárazföldi: a Ptuj tó és az Ormoz cukorgyár szennyvíz-tavai. A madarak fészkelőhelyeit károsan befolyásolták a nem megfelelő vízszabályozá-

sok. Idén a DOPPS tagjai helyreállították az élőhelyeket, további fészkelőszigeteket építve ki, jelentősen megnövelve az össz fészkelőfelületet. Már is megnőtt a madarak fészkelési sikere és újabb madárfajok jelentek meg a területeken.

Élőhelykezelési programok Litvániában

Litvániában idén indult egy kétéves élőhelykezelési program a kulcsfontosságú

IBA területeken. A LOD (Litván BirdLife partner) a DOF-fel (Dán BirdLife partner) együttműködve megkezdte a gyakorlati munkát két IBA területen: a Novaristis-i kitermelt tőzegláp és a Kreutonas tavi szigetek valamint folytatták a munkát egy harmadik, a Prienai IBA-területen.

Novaristis fontos ideiglenes pihenő-hely a vonuló Darvak számára (volt, hogy 2000 madarat is megfigyeltek egyszerre). Kreutonas fészkelő sirály és küszvágó csér kolóniái

miatt fontos. Azonban a területeken a gyorsan növekvő fás társulások évről évre csökkentették azok fészkelésre alkalmasságát. A Kreutonas tóról 2000-ben tűntek el a sirály- és csér kolóniák.

A gyakorlati intézkedések részeként a Kreutonas tó két kisebb szigetéről eltávolították a cserjéket, teret engedve olyan fajok újbóli fészkelésének, mint a dankasirály, kis sirály, viharsirály és küszvágó csér. Ezen felül 10 év után újra számos fészkelő pár nagy goda, piroslábú cankó és bibic is visszatért a területre.

Novaristis-i tőzeglápon víz és talajmintákat gyűjtöttek, egy hatékony vízszintszabályozás kidolgozása érdekében. A programot a Dán Kelet-Európai Környezetvédelmi Együttműködés (DANCEE) támogatta.

LOD megkezdte a fás vegetáció eltávolítását a Nemuna folyó szigetéről (Prienai IBA), ami fontos fészkelőhely a küszvágó és kis csér. A hatékonyabb kezelésnek köszönhetően a fészkelő párok száma háromszorosára nőtt.

A Közép és Kelet Európai Környezetvédelmi Központ nyújtotta támogatási lehetőségeket megnövelték hasonló programok folytatására.

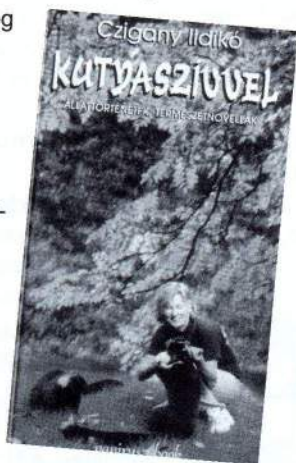
További információk Liutauras Raudonikis-től: liutauras.raudonikis@birdlife.lt

Czigány Ildikó

Kutya-szívvel

"Az A3 meg a Bravo nevű gurulót közti területről kell beszélnem. Tágabb értelemben a ferihegyi

nemzetközi repülőtér két futópályája közti részről, ahol természetesen és rendszeresen és zajosan nyírják a fűvet. Viszont tény és való, hogy kószáló ember, két lábon, ezen a területen nemigen fordul elő. Mindez a repülés érdekében és védelmében. De ki gondolná, hogy a bibic érdekében is.

Ugyanis a bibic rendszeresen feltűnt, ha guruló – és meglehetősen visongó – repülőgépből kinéztünk. Nyugodtan ballagott, egyáltalán nem zavartatta magát. Pár hét elteltével már lestem őt, és legtöbbször meg is láttam a rövidre vágott fűben.

Na de most figyeljete! Egyik alkalommal – lassan gurultunk – a közép-vonalat jelző lámpácskák egyikén gubbasztott a bibic, és hiába közeledtünk, nem mozdult, mint akit oda-ragasztottak. Elképedve ugyan, de kénytelenek voltunk megállni. Ekkor bibicünk kelletlenül fölemelkedett, és a lámpa melegéből még négy kis bibic követte őt a fűbe. Éljen az alkalmazkodás!"

A fenti kis részlet a Malév egyetlen pilótanőjének Czigány Ildikónak Kutya-szívvel című könyvéből való. A cím – mint az idézet is érzékelteti – senkit se tévesszen meg, mert a kis történetek nem csak kutyákról, cicákról, hanem madarokról, siklókról, növényekről, egyszerűen mindenről szól, ami számunkra és az író számára is kedves élő környezetünkben. Ő maga az előszóban ezt írja; "Biztosan fura szerzet vagyok. De én ismerni szeretném azt, ami körülöttem van.

Érteni szeretném... És barátságosabb környezet számomra a békanyál mint a Nagykörút, és közelebbi táj egy élő sejt belseje, mint egy üzletközponté." Vagyunk így néhányan.

A könyv a Papirusz Book Könykiadó gondozásában jelent meg 2001-ben.

péta

Szabó László Vilmos, Viszló Levente

A Csákvári -rét rejtélyes madarai

Az emberiség környezetét pusztító tevékenységét egy maroknyi megszállott nem tudja megállítani, de ha addig

Szabó László Vilmos
Viszló Levente

A Csákvári-rét rejtélyes madarai

Madártani kutatások a Zámolyi-medencében

lassítani tudja, míg az értelmes gondolkodás utoléri a természetet pusztító eszközök fejlettségét, már tettünk valamit, hiszen a későbbi választás lehetőségét tartottuk meg.

A természetvédelmi munka egy hosszú távú együttműködés. Az ezt a hivatást választó, benne élő és tevékenykedő ember, hosszú ideig csak kap a természettől valamit: élményt, hangulatot, megfigyelést, tapasztalatot. De ez csak az egyik része, a valódi ter-

mészetvédelmi munka csak ezután kezdődik: mennyit juttatunk vissza a megszerzett ismeretek alapján. Ekkor vizsgálunk igazán, jó tanítványok voltunk-e, tudunk-e a sok jóért cserébe valamivel fizetni?

Volt-e bátorságunk, kiállásunk azokért az értékekért, akikről a szép élményeket kaptuk? Valóban a megfelelő következtetést vontuk le a megfigyelésekből, és helyes választ adtunk-e munkánk során a természeti értékek fennmaradásához? A tévedés lehetősége óriási, de ebből is tanulni lehet, hiszen a természetben egy dolog állandó, és ez maga a változás. Zajlik az élet, a változás a harc, de munkánkról az igazi ítéletet majd csak a jövő hozza meg.

E könyvecskében erről a sok szép élményt jelentő kutatásról, a feladatot, harcot hozó megvalósításról olvashatnak egy kis esettanulmányt e szép szakma hőskorától napjainkig.

Az egyesület megalakulásától kezdve folyamatos tagsorszámmot kapnak új belépőink. Örömmel

26 ezredik tag

tájékoztatjuk tagtársainkat arról, hogy egyesületünkbe belépett a 26 000. tag. Fricz János családjával a Börzsönyi Csoportozás tagja.

Szerkesztőbizottság:

Drexler Szilárd,
Lovászi Péter,
Marik Pál,
Schmidt Egon

Előkészítés, tördelés:

Czech Krisztina
Szedő:

Bányai Lászlóné

Felelős kiadó:

Fidlóczy József

Felelős terjesztő:

Harangi István

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: LKL Color Kft.

„A természet szolgálatában!”

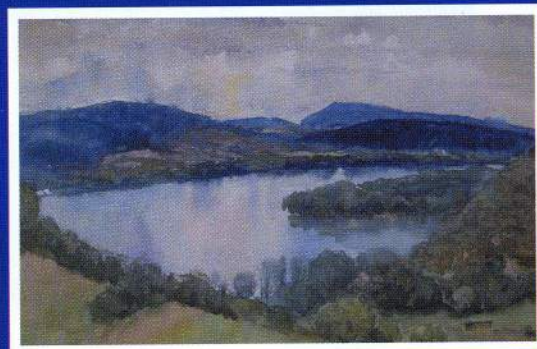
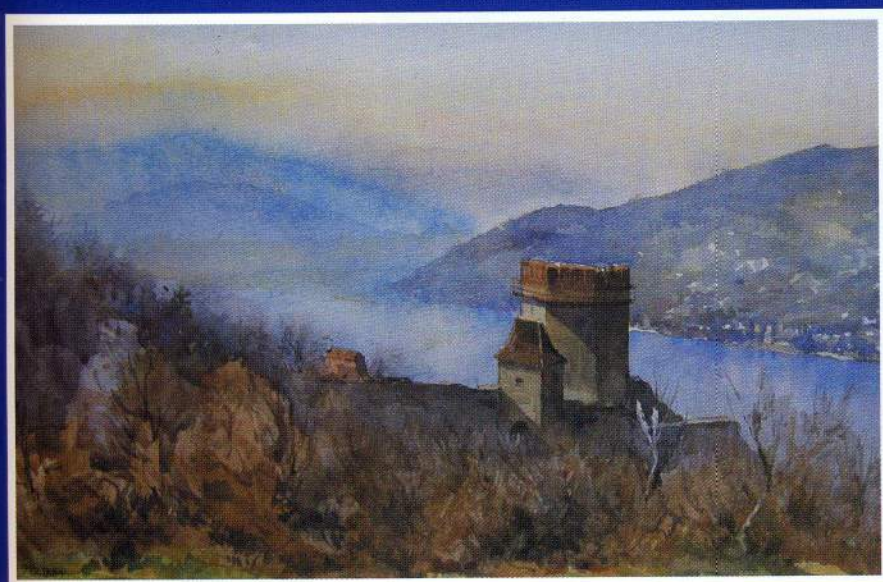
A madártávlat a Nemzeti Kulturális Alap és a Központi Környezetvédelmi Célelőirányzat támogatásával jelenik meg.

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

MADÁRTÁVLAT GALÉRIA

Taba Andor
festményei

Madárbarát kert

